

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

V РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 52

София, сряда, 11 мартъ

1931 г.

55. заседание

Вторникъ, 10 мартъ 1931 година.

(Открито отъ подпредседателя А. Христовъ въ 16 ч. 40 м.)

Председателстващъ А. Христовъ: (Звъни) Обявявамъ заседанието за открито.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следните г. г. народни представители: Аврамчовъ Мито, Ангеловъ Иванъ, Андреевъ Никола, Апостоловъ Драгомиръ, Аретовъ Никола, Баевъ Христо, Баралиевъ Христо, Бечевъ Милко, Бояджиевъ Стефанъ, Бояджийски Илия, Бурилковъ д-ръ Владимиръ, Бурмовъ Никола, Владовъ Никола, Вълчовъ Вълчо, Даскаловъ, Гавалюговъ Йорданъ, Гаговъ Петъръ, Георгиевъ Стойчо, Георгиевъ Страшимиръ, Герай Мехмедали, Горневъ Христо, Данковъ Георги, Данчевъ Панайотъ, Дерлипански Димитъръ, Димитровъ Владимиръ, Димитровъ Добри, Дочевъ Момчо, Драгановъ Василь, Думановъ д-ръ Никола, Дяковъ д-ръ Цветанъ, Ерменковъ Трифонъ, Желъзовъ д-ръ Димо, Златевъ Станю, Ивановъ Димитъръ II, Ивановъ Дойчинъ, Игнатовъ Василь, Илиевъ Христо, Йоловъ Прокопи, Казанаслиевъ Георги, Казанджиевъ Иванъ, Каишевъ Атанасъ, Капитановъ Трифонъ, Кацковъ Левъ, Кирпиковъ Иванъ, Кожаклиевъ Колю, Колевъ Боню, Колевъ Еню, Кулишевъ Георги, Куртевъ Иванъ, Кънчевъ Кънчо, Кърловъ Стоянъ, Лулчевъ Коста, Малиновъ Атанасъ, Мановъ Христо, Маноловъ Калоянъ, Марулевъ Йосифъ, Мечкарски Тончо, Миновъ Петъръ, Митевъ Добри, Михайловъ Иванъ, Момчиловъ Миланъ, Мустафовъ Кара-Али, Мушановъ Никола, Начевъ Радко, Недѣлковъ Иванъ Петровъ, Нейковъ Димитъръ, Некезовъ Тодоръ, Николовъ д-ръ Борисъ, Омарчевски Стоянъ, Панайотовъ Петъръ, Петевъ Вичо, Петковъ Петко, Пешевъ Димитъръ, Пиронковъ Александъръ, Поповъ Проданъ, Първановъ Първанъ, Пъчевъ Георги, Пъйчевъ Стефанъ, Сапунджиевъ Никола, Семерджиевъ Георги, Симеоновъ Георги, Славовъ Кирилъ, Стамболиевъ Никола, Статевъ Христо, Стефановъ Димитъръ, Стефановъ Стефанъ, Стояновъ Христо, Такевъ д-ръ Владимиръ, Тодоровъ Петъръ, Тончевъ Желю, Христовъ Борисъ, Христовъ Иванъ, Христовъ Тома Янчевъ, Христовуловъ Владимиръ, Цанковъ Атанасъ, Цуцумановъ Петъръ, Чакръкчийски Стойне, Ченгелиевъ Антонъ, Чернооковъ Георги, Чирпанлиевъ д-ръ Никола, Шиваровъ Маринъ, Юртовъ Георги, Якимовъ Петъръ, Янгъзовъ Теню, Яневъ Димитъръ и п. Янчевъ Иванъ)

Съобщавамъ на Събранието, че председателството е разрешило отпущъ на следните народни представители:

На г. Мехмедали Герай — 4 дни;
 На г. Борисъ Ецовъ — 2 дена;
 На г. Савчо Ивановъ — 2 дена;
 На г. д-ръ Никола Чирпанлиевъ — 3 дни;
 На г. Гето Кръстевъ — 2 дена;
 На г. Димитъръ Яневъ — 2 дена;
 На г. д-ръ Хараламби Орошакъ — 1 день и
 На г. Желю Тончевъ — 1 день.

Следва да се разреши отпущъ отъ Събранието на следните народни представители, понеже сж се ползували съ 20-дневенъ такъвъ, а именно:

На г. Хюсеинъ х. Галибовъ — 4 дни и
 На г. Теню Янгъзовъ — 3 дни.

Които сж съгласни да имъ се разреши исканиятъ отпущъ, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събрането приема

Съобщавамъ на Събранието, че е постъпило питане отъ народния представител г. Илия Януловъ къмъ г. министра на търговията, промишлеността и труда — относно разходитъ по отдѣлението на труда и за създаване дирекция на труда.

Това питане ще бжде препратено на г. министра, за да отговори.

Съобщавамъ на Събранието, че е постъпило отъ Министерството на желѣзницитѣ, пощитѣ и телеграфитѣ предложение за одобрение всемирната пощенска конвенция съ приложенитѣ къмъ нея договори и правилници, сключена въ Лондонъ въ 1929 г. (Вж. прил. Т. I, № 85)

Това предложение ще бжде разладено на г. г. народните представители и поставено на дневенъ редъ.

Г. министърътъ на желѣзницитѣ, пощитѣ и телеграфитѣ е готовъ да отговори на питането на народния представител Иванъ Ангеловъ.

Х. Калайджиевъ (раб): Преди това искамъ думата.

Председателстващъ А. Христовъ: За какво?

Х. Калайджиевъ (раб): Г. г. народни представители! Преди два дни въ Дирекцията на полицията е починалъ единъ човѣкъ. Споредъ обясненията на полицията, той билъ арестуванъ въ Хасково, раненъ тамъ и докаранъ тукъ въ Дирекцията на полицията.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Кой е той?

Х. Калайджиевъ (раб): Нѣкой си Георги Московъ. — Споредъ обясненията на дирекцията въ вестницитѣ, този човѣкъ е билъ излѣзълъ по нужда, но почналъ да бѣга и се хвърлил отъ петия етажъ. Фактътъ, че лицето е било ранено въ крака още въ Хасково и, следователно, не е могло да бѣга и затуй е било заловено, очевидно, не допуска, че лицето е могло да бѣга, за да може да се хвърли отъ петия етажъ. Очевидно, туй обяснение на Дирекцията на полицията е несъстоятелно.

Азъ моля г. министра на вътрешнитѣ работи да обясни какъ стои този въпросъ — по какви причини е починалъ този човѣкъ

Председателстващъ А. Христовъ: Направете формално питане и ще Ви се отговори.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Това, което засега зная — защото азъ отсъствувахъ — то е, че този господинъ е билъ отъ четата на Янчевъ...

Н. Търкалановъ (д. сг): Другарь на Калайджиевъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Не зная какъвъ е, но зная, че той е билъ заловенъ съ лична карта подъ чуждо име...

Министър д-ръ К. Миланов: Издадена му от Поповската община.

Министър-председател А. Ляпчев: Понеже г. министърът на правосъдието е бил тук и знае по-добре работата, нека Ви я разкаже той.

Министър д-ръ К. Миланов: На мене е известно следното. Този господин е бил заловен в Хасково с лична карта на чуждо име, издадена му от Поповската община. Мъчили са се да установят неговата самоличност и, понеже не е могла да бъде установена, докарали са го в Дирекцията на полицията тук. И преди още да е била установена самоличността му, когато са го предали на дежурния чиновник в Дирекцията на полицията, за да го заведе в ареста — защото по-рано същото лице се опитвало да се хвърли под трена, когато са го водили от Хасково за Пазарджик, обаче полицията го възпрепятствувала — сполучил да измине една-две крачки и се хвърлил от стълбата надолу, стръшил си двата крака и когато го закарали във болницата, там се изказва, че той е същият оня Москов, който е бил директор от полицията като осъден по закона за изтръбление на разбойниците.

В. Кознички (нац. л): Значи, сам се изказал.

Министър д-ръ К. Миланов: Да, сам.

Х. Калайджиев (раб): Не е важно, дали този човек е бил от четата на Янчев или на друг. Фактът, че е бил ранен, че не е могъл да бяга и затова е бил заловен в Хасково ...

Министър д-ръ К. Миланов: Никакво нараняване на мене не е известно.

Х. Калайджиев (раб): ... показва, че не е могъл да бяга. Това интересува мене.

Министър д-ръ К. Миланов: Досега никой не е помислял, че това лице е било ранено. То е било заловено в къщата, където се е криело.

Н. Петков (раб): Било е ранено и заловено.

Министър д-ръ К. Миланов: Ех, Вие може да знаете повече.

Н. Търкаланов (д. сг): (Към Н. Петков и Х. Калайджиев) Какво ви интересува участието на един разбойник?

Х. Калайджиев (раб): За мене е важно да се установи как е могъл да бяга един ранен човек.

Г. Нешков (д. сг): Вас всички московски агент вие е мил.

Х. Калайджиев (раб): Това, което мене интересува и на което искам да ми се отговори, то е: имате ли най-последно намърение да турите край на тази система, защото очевидно е, че лицето е убито, а не самоубито.

Председателстващ А. Христов: Има думата народният представител г. Иван Ангелов да развие питането си към г. министра на железниците.

И. Ангелов (нац. л): Г. г. народни представители! Въ последно време министърът на железниците г. Петко Стайнов е започнал едно систематично преместване на чиновници и служаци по неговото ведомство и затова аз съм принуден да отправя чрез бюрата на Камарата към г. министра на железниците следното питане, с което искам да ми отговори: (Чете)

1. Какви причини има, за да бъдат преместени машинистите Петър Христов и Тодор Дочев от Стара-Загора в гр. Бургас и Г. Семерджиев, стрелочникът, от гр. Стара-Загора в гр. Ямбол?

2. Не мислите ли, че това преместване всрѣд зимата е едно наказание, което е едно от най-строгите?

3. Какви прегръщения по служба са направени, за да бъдат така строго наказани?

4. Въ подведомствената Ви Дирекция на железниците има установен от дълги години строг стабилитет на

чиновниците и служащите и наказанията на тия чиновници и служащи се налагат само от дисциплинарния съд, установен от правилника по служба на тия чиновници, и не смѣтате ли, че с това нарушавате установената по правилника дисциплина и традиция?

5. Искам да знам, как е възможно Ваши чиновници, които са изпълнявали повече от 20 години непрекъснато най-акуратно най-тежката служба, машинист, и то изключително по балканската линия, на която знаят отлично профила, да бъдат преместени и то в един момент на тежка сурова зима, приотвили си зимната и когато недавно преди 3 месеца Вие им отправихте похвално писмо, за което са спасили един пътнически влак от катастрофа, когато е паднала една скала над железния път?

6. Най-последно искам да знам, вѣрно ли е, че Вие на Ваши приближени сте казали, че всички чиновници и служащи при подведомствената Ви дирекция, гара и депо — Стара-Загора, които са членове на Национал-либералната партия, ще ги сте едни да уволните, а други да преместите?

Н. Търкаланов (д. сг): (Смѣе се)

И. Ангелов (нац. л): Защо се смѣете?

Н. Търкаланов (д. сг): Защото не е вѣрно.

И. Ангелов (нац. л): Сега ще ти докажа, че е вѣрно.

Н. Търкаланов (д. сг): Интересни работи!

И. Ангелов (нац. л): (Продължава да чете) „Ако това е вѣрно, не мислите ли, че Вие ще извършите една груба и вулгарна партизанщина, която не прилича на един министър, а ще повече на професор по административно право, че това нѣщо не е даже помислювано от Вашите предшественици, министри от Демократическия сговор, г. Казасов, г. Кимон Георгиев и г. Рашко Маджаров, че тия чиновници не са назначавани в време управлението на Демократическия сговор, тъй като те са служили повече от 20 години?“

Вие виждате, г. г. народни представители, че аз отправям това питане не с цел да мога да принудя г. министра на железниците да не премества тия чиновници, защото при моето лично ходатайство той ми каза, че преди всичко е народняк, а после професор. Ако така казва пред мене, много ясно е, че той ще върви по своя път, обаче с туй питане аз искам да направя действията на г. министра на железниците обществено достойствие, защото г. министърът на железниците се занимава не само с преместване на чиновници, а и на кантонери, за които в едно от следващите заседания аз също така ще отправя питане. Нѣщо повече: вчера ми се каза, че въ отговор на това ми питане той е издал още нѣколко заповѣди за уволнение и за преместване на чиновници. Ако г. министърът мисли, че така ще оправи железниците, на мене не остава нищо друго, освен да му пожелаем на добър час.

Председателстващ А. Христов: Има думата г. министърът на железниците, пощит и телеграфит.

Министър П. Стайнов: Г. г. народни представители! Моят добър приятел, г. Иван Ангелов, с когото се познавам от дълго време, понеже сме от близки, съседни околии и сме били кандидатираны в една и съща листа, ...

От лѣвицата: А-а-а!

Министър П. Стайнов: ... ми е направил честта да ме обвини в партизанство, защото съм преместил трима железничари в интереса на службата. Тия трима железничари, за които г. Иван Ангелов отправя специално питане, са машинистите Петър Христов и Тодор Дочев и стрелочникът Г. Семерджиев. Аз съм извършил тяхното преместване, г-да, в интереса на службата, както съм го разбираше и както би го сторил на мое място всеки, който би искал неговите чиновници да изпълняват волята на администрацията по железниците, да бъдат те на място си, който иска да създаде една атмосфера всрѣд която чиновникът би могъл да развие най-правилно своята дейност.

Но какъв е Тодор Дочев, според официалните сведения, които тук имаме? Тодор Дочев, за когото се застъпва г. Иван Ангелов, е машинист. Въ Бургас,

споредъ наказанията въ служебния му списъкъ, той направилъ катастрофа; край Стара-Загора дерайлира машината му, въпрѣки сигналитѣ, дадени навреме.

И. Ангеловъ (нац. л): Кога, кога?

Министъръ П. Стайновъ: Има го тукъ въ досието по службата му.

И. Ангеловъ (нац. л): Кажете датитѣ, Човѣкъ може да направи грѣшка въ 20-годишната си служба

Министъръ П. Стайновъ: Тодоръ Дочевъ е премѣстенъ по-близо до Карнобатъ, защото е родомъ отъ тамъ — не е отъ Стара-Загора. На мѣстото му въ Стара-Загора дойде човѣкъ, родомъ отъ Стара-Загора, който има кѣща въ града и тамъ живѣе.

Тодоръ Дочевъ въ службата си не е билъ добъръ чиновникъ, и поради срѣдата, въ която е живѣлъ въ Стара-Загора, често пѣти е вършилъ нарушения, които сѣ ко-стували даже срѣдства на българскитѣ държавни желѣзници. Той е наказванъ 47 пѣти.

Отъ сговориститѣ: Хей! (Смѣхъ)

И. Ангеловъ (нац. л): Защо не е уволненъ? Защо го премѣствате? Той е единъ отъ първитѣ машинисти.

Министъръ П. Стайновъ: Ето, напр., за какво е наказванъ: наказанъ е за нередовностъ въ службата; наказанъ е загдето е оставилъ безъ вода машината № 4.656; наказанъ е загдето не е провѣрилъ машината преди да бѣде подпалена; наказанъ е загдето е нанесълъ побой на дежурния чиновникъ; наказанъ е за лъжа въ рапорта си; наказанъ е за пускане пѣтникъ на машината безъ разрешение и безъ заплащане; наказанъ е за неявяване на работа на работния влакъ и за отказване да даде обяснения; наказанъ е загдето не е далъ пѣтния листъ на дежурния чиновникъ, макаръ че той му го е поискалъ; наказанъ е за отказване да прави маневра за вземане на пълни вагони; наказанъ е за неснабдяване навреме съ вода машина № 35; наказанъ е за саморазправия на перона съ началника на гарата и дежурния чиновникъ; наказанъ е за подстрекаване на вагонопазача Теневъ противъ началника на гарата; наказанъ е загдето е причинилъ дерайлиране на локомотивъ № 577 на линията Русе—Стара-Загора — глобенъ е на 17 октомврий 1930 г. съ 1/4 отъ месечната заплата. И за този човѣкъ г. Ангеловъ ме обвинява, че съмъ правилъ партизанлъкъ!

Х. Силяновъ (д. сг): Защо го държите на служба?

Министъръ П. Стайновъ: Азъ трѣбваше да го уволня, а не да го премѣстя.

И. Ангеловъ (нац. л): Уволнете го, ако действително всичко това е вѣрно. Но не е вѣрно.

Министъръ П. Стайновъ: Азъ имамъ тукъ и нумерата на заповѣдитѣ, съ които е наказванъ.

Другиятъ, за който г. Ангеловъ пита, е Петъръ Хри- стевъ, машинистъ, депо Бургазъ: (Чете) „По мнението на службата, лошъ и слабъ като техникъ. За профила на бал- канската линия, при увеличение скоростта на движението, не е добре подготвенъ. Систематически е пиянствувалъ“. За него има и друго едно твърдение, което не съмъ провѣ- рилъ — че ималъ нѣкаква присѣда, която не е вписана въ служебния списъкъ. Може би г. Ангеловъ, който му е приятелъ, знае по-добре. Лежалъ ли е тая присѣда въ Старозагорския затворъ?

И. Ангеловъ (нац. л): Не зная такова нѣщо.

Министъръ П. Стайновъ: (Чете) „Слабъ работникъ, въз- лагатъ му се маневрени машини. При Старозагорското депо имаше двама маневрени машинисти, а службата е налагала да бѣде само единъ такъвъ и понеже другиятъ — той се казва Бановъ — „е пострадалъ при службата, затова е оста- венъ въ Стара-Загора, понеже е и съ по-тежко семейство, а Петъръ Христовъ, като измишенъ и слабъ по служба, е премѣстенъ другаде, толкова ровече, че нѣма и деца. По- стоянно търси предлози за отпуски и поради това не е ре- довенъ въ работата си“, постоянно се разкарва.

Не е вѣрно твърдението на г. Иванъ Ангеловъ, че Пе- търъ Христовъ има повече отъ 20-годишна служба при Б. д. ж., защото е постѣпилъ презъ 1919 г.“

И. Ангеловъ (нац. л): Не е вѣрно.

Министъръ П. Стайновъ: Постѣпилъ е презъ 1919 г.

И. Ангеловъ (нац. л): Искамъ да зная, въ Ваше време ли сѣ назначени тия хора?

Министъръ П. Стайновъ: Петъръ Христовъ назначенъ по време на желѣзничарската стачка презъ 1919 г. Той нѣма и образование — свършилъ е IV отдѣление. Той има 18 наказания: за неявяване на нощна маневра, за недаване сигналъ за намаление хода по надолнище; за отказване да вземе влакъ и да направи маневра въ станция Змейово, и пр. и пр.

И последното лице, за което се интересува г. Иванъ Ан- геловъ, това е Георги Семерджиевъ, сега стрелочникъ на гара Ямболъ: (Чете) „Постоянно пиянствувалъ. Противъ него има оплакване още въ време на г. Рашко Маджаровъ, че съ желѣзничарската си униформа, въ файтонъ пиянъ до забравя, е обикалялъ улицитѣ на Стара-Загора, псувалъ много граждани и буйствувалъ. Произведена е анкета, която е установила горния фактъ.“

Г-да! Когато тия хора живѣятъ въ такава атмосфера, когато пиянствуватъ и буйствуватъ, мой дългъ бѣше да ги премѣстя другаде, за да ги отдалеча отъ тая атмосфера, въ която сѣ вредни и за себе си и за службата си.

Това е обяснението ми на питането на г. Иванъ Анге- ловъ. (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ)

За менъ мога да кажа това: г. Иванъ Ангеловъ ми- нава за майсторъ на „нумерата“; туй сигурно е единъ новъ „нумеръ“, който той иска да курдиса, защото прави питания за хора, които сѣ отречени отъ самата служба.

И. Ангеловъ (нац. л): Азъ мисля, че трѣбва да държишъ приличенъ езикъ като министъръ! Не ти прилича да пра- казвашъ такива работи! А колкото за тия „нумера“, за които приказвашъ, ще кажа, че когато се явихъ при Васъ и апелирахъ да не премѣствате зимно време тия хора, Вие ми заявихте: „Нѣмамъ довѣрие въ тѣхъ“.

Министъръ П. Стайновъ: Кой Ви заяви?

И. Ангеловъ (нац. л): Вие лично ми заявихте това.

Министъръ П. Стайновъ: Премѣстени сѣ лѣтно време, а не зимно време.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народ- ниятъ представителъ г. Иванъ Ангеловъ, за да каже дово- ленъ ли е отъ отговора на г. министра.

И. Ангеловъ (нац. л): Г. г. народни представители! Ка- захъ и повтарямъ, не смѣтамъ, че г. министърътъ на же- лѣзницитѣ може да се възпре въ пѣтя, по който е грѣг- налъ, чрезъ питания. За мене бѣше ясно, че той ще увол- нява и назначава. Азъ искахъ само да изнеса въпроса об- ществено. Казахъ, следния пѣтъ ще изнеса за кантоне- ритѣ. Той нека разправя за разни наказания. Знаемъ какви сѣ тия наказания. Такива наказания сѣ налагани почти на всички машинисти. Почти всички машинисти въ продѣл- жение на 20 години сѣ правили такива опущения. Но г. ми- нистърътъ, за да намѣри оправдание, търси подъ вѣла теле и казва, че тоя е пиянствувалъ, оня е буйствувалъ и пр. и пр. Като сѣ такива, защо не ги уволните? Тѣй както ги обрисовахте Вие, трѣбваше да ги уволните, а не да ги наказвате като ги премѣствате.

Министъръ П. Стайновъ: Това е едно предупреждение къмъ тѣхъ.

И. Ангеловъ (нац. л): Но за да бѣдатъ уволнени, трѣбва да се произнесе дисциплинаренъ съдъ, а понеже такъвъ не се е произнесълъ, Вие ги само премѣствате.

Ето защо заявявамъ, че не съмъ доволенъ отъ отго- вора, който ми даде г. министърътъ на желѣзницитѣ.

Председателствуващъ А. Христовъ: Г. министърътъ на общественитѣ сгради, пѣтищата и благоустройството же- лае да отговори на питането на народния представителъ г. Петъръ Анастасовъ.

Има думата народният представител г. Петър Анастасов, за да развие питането си.

П. Анастасов (с. д): Г. г. народни представители! Окръжното инженерство в София тръбвало да достави една бетонобъркачка — машина за бъркане на бетон. Доставката на тая машина тръбвало да стане на 7 октомври 1929 г. сь съкратен срок за 10 дни. На инженерството е тръбвала бетонобъркачка, която да прави 5—6 кубика бетон в час. Какво се оказва, обаче? Въз основа мнението на специалиста при Министерството на благоустройството г. Зографов, вмъсто да се достави бетонобъркачка сь производство 5—6 кубика в час, доставят бетонобъркачка сь производство 30 кубика в час. Поради това, че тази бетонобъркачка се оказала много голъма, много тежка, не сь могли да я турят в движение, и днес тя стои така, без да се употребява. Опитали се да продадат тази бетонобъркачка на предприятието, което строи съдебната палата, но и там не сь могли да я турят в движение. За тая машина сь дадени 260.000 л. Както казах, била е доставена за 10 дни, защото сигурно е била нъкъде на склад.

Питамъ г. министра на благоустройството да ми отговори: има ли вина при доставката на тая бетонобъркачка, която не служи никому, стои на склад и струва надъ 260.000 л., и ако има, кого тръбва да държимъ отговоренъ за тия 260.000 л. така пръснати?

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата г. министърът на общественитъ сгради, пътищата и благоустройството, за да отговори на питането на г. Петър Анастасов.

Министъръ Г. Т. Данаиловъ: Г. г. народни представители! Позволете накратко да отговоря на това питане. Базата, на която се поставя народният представител г. Петър Анастасов, не е правилна. Въ Министерството на благоустройството се е повдигалъ въпросъ, освенъ другитъ движими имущества, които има тамъ, да се достави за нуждитъ на предприятията при министерството и една бетонобъркачка. Най-напредъ е било наредено да се достави бетонобъркачка сь производство 10 куб. м. вь часъ, а не за 6 куб. м., както казахте Вие, г. Анастасов.

П. Анастасов (с. д): По моитъ сведения, за 6 куб. м.

Министъръ Г. Т. Данаиловъ: Обявениятъ търг не е станалъ. Моятъ предшественикъ го е анулиралъ. Билъ е обявенъ втори търг, който е станалъ съвършено редовно. Когато сь пресмътали бетонобъркачкитъ по стойност и по производство, намърили сь, че има и такива, които могатъ да произведатъ до 20 куб. м. вь часъ, а не 30, както казахте Вие, и купуватъ такава бетонобъркачка. Не е вѣрно, че е искано купената бетонобъркачка да бѣде продадена нѣкому. Държавата не може да продава така своитъ имоти. Знаете, че продажбата на държавни имоти става по известенъ редъ.

Вѣрно е едно отъ Вашитъ твърдения — че купената бетонобъркачка стои отъ 3 години вь склада на инженерството, без да е употребявана вь нѣкаква постройка. Обаче не отъ сега, не отъ 1929 г. и не отъ 1922 г. е вь практика на Министерството да купува инвентаръ — трошачки на чакълъ, ваящи и много други, между другото и такива машини за нуждитъ на разнитъ постройки, на мостове и пр., да ги държи вь складъ, като ги туря на разположение и ги дава подъ наемъ на предприемачитъ сь гласно поемнитъ условия. Така е и сь тази бетонобъркачка. Тя е на складъ, обаче тѣй сь се случили постройки около София, като мостове и други, че тая година тая машина не биде употребена. Но както другиятъ инвентаръ, който е твърде голъмъ и който струва много милиони, десетки милиони лева, така и тази бетонобъркачка, която струва повече отъ 260 хиляди лева, не всѣкога се употребява, не се употребява и понастоящемъ.

Азъ изучихъ въпроса и не намърихъ, че е нарушенъ вь нѣкой пунктъ законътъ за бюджета, отчетността и предприятията, не намърихъ каквато и да е вина вь който и да е чиновникъ.

Особено ми е неприятно, че г. Петър Анастасовъ спомена името на г. инженеръ Зографовъ, който служи толкова добре на министерството и на държавата, защитникъ на която той се явява при всички спорни въпроси, както и по въпроса за печатницата „Напредъ“ се яви като защитникъ на закона. Отъ него има писменъ докладъ по поводъ Вашето питане и затуй може би се споменава неговото име. Обаче азъ, като неговъ началникъ, вь този моментъ мога

да засвидетелствувамъ предъ Народното събрание само едно — че той служи на закона, на държавата. Всѣки път, когато се явятъ спорове за граници, за инсталиране на разни фабрични заведения вь центъра на гр. София, както е станало обичай у насъ, той е билъ отъ най-ревностнитъ изпълнители на закона.

Това е отговорътъ ми. И тази бетонобъркачка, която е купена, е като инвентаръ на министерството и тя ще бѣде употребена, когато се яви нужда отъ нея.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народният представител г. Петър Анастасов, за да каже доволенъ ли е отъ отговора на г. министра.

П. Анастасов (с. д): Азъ съмъ доволенъ, че г. министърът на благоустройството признава това, което и азъ твърдя — че тая бетонобъркачка стои вече отъ три години на складъ, без да е употребявана. Явно е, че тия 260 хиляди лева сь хвърлени току-тъй.

Ако споменахъ името на г. инженеръ Зографовъ, то е затуй, защото моитъ сведения гласятъ, че той именно, като специалистъ, е препоръчалъ на окръжното инженерство да купи тая бетонобъркачка. Това е моето обвинение къмъ г. Зографова.

Министъръ Г. Т. Данаиловъ: Нѣма го това вь дѣлото.

П. Анастасов (с. д): Но Вие, г. министре, който се застъпвате за г. Зографова, сигурно сте чели — вѣрвамъ, че следите пресата — в. „Миръ“, където г. Власаковъ изнесе доста обвинения срещу тоя инженеръ, напр., за това, че тѣри казани за варене на ракия всрѣдъ София и пр. и пр.

Н. Търкалановъ (д. сг): Тая работа за казанитъ щомъ я почна — остави!

П. Анастасов (с. д): Каква е тая работа, г. министърът на благоустройството ще каже.

Така че азъ мисля, че тукъ тръбва да се търсятъ виновницитъ и отговорнитъ за туй, че сь изразходвани за една машина 260 хиляди лева, без да бѣде употребявана.

Министъръ Г. Т. Данаиловъ: Като е въпросъ за казанитъ за варене ракия, ще ви кажа, че казанитъ сь вдигнати и че ракия вече не се вари вь града благодарение пакъ на г. Зографова.

П. Анастасов (с. д): Четохме за това вь пресата.

Председателствуващъ А. Христовъ: Г. министърът на благоустройството е готовъ да отговори и на питането на народния представител г. Христо Калайджиевъ.

Има думата г. Калайджиевъ, за да развие питането си.

Х. Калайджиевъ (раб): Г. г. народни представители! Презъ изтеклата година е сключена сдѣлка за доставка на пътен материалъ за поправка на пътя София—Банки отъ километъръ 4 до 14 на стойност 4.600.000 л. За горното предприятие вь поемнитъ условия бѣха предвидени камъни за чакълъ отъ карьеритъ при Влада и гара Церово 6 хиляди куб. м. по цена 415 л. куб. м. Следъ като се отдаде на предприемачъ предприятието, разреши се на последния да достави камъкъ отъ карьеритъ при с. Вердикалъ, като софийският окръженъ инженеръ вь своето ходатайство до министерството № 11471 отъ 7 ноември 1930 г. съобщава, че камъкътъ при с. Вердикалъ е по-здравъ отъ гранита и моли да се разреши на предприемача да достави отъ тоя камъкъ. Министерството сь № 12.214 отъ 15 ноември м. г. разрешава. Камъкътъ отъ с. Вердикалъ бѣше известенъ на софийския окръженъ инженеръ и ако тоя камъкъ е билъ по-здравъ отъ гранита, защо той не го е предвидѣлъ вь поемнитъ условия, сь което щѣхме да имаме цена не 415 л. за куб. м., а 215 л.? Загубата, значи, поради това е равна на 1.200.000 л., т. е. 6.000 куб. м. по 200 л.

Най-курнозното е, че преди да се изкара разрешение отъ министерството № 12.214 отъ 15 ноември м. г., предприемачътъ си е доставилъ камъни отъ карьеритъ при с. Вердикалъ и до 15 ноември м. г. той е стоварилъ повече отъ 1.000 куб. м.

По сѣщото предприятие се предвиждатъ около 2 хиляди куб. м. ломени камъни отъ карьеритъ при гара Драгоманъ, при Сливница и при с. Михайлово, по цена 290 л. куб. м., а понастоящемъ камънитъ се доставятъ отъ карьеритъ при с. Мало-Бучино. И това измѣнение е станало

пакъ по искане на софийския окръжен инженеръ съ писмо № 11.241 отъ 24 ноември м. г.

Министерството на общественитѣ сгради, пѣтищата и благоустройството съ писмо № 12.012 отъ 11 ноември м. г. пакъ разрешава да стане това. Сега следваната практика, споредъ моитѣ сведения, се е промѣнила, следъ даване известностъ на моето питане — почнали сѣ да доставятъ камънитѣ отъ мѣстата, отъ кѣдето е опредѣлено да бѣдатъ доставени споредъ поемнитѣ условия. Обаче кариерата при с. Мало-Бучино сѣщо така е била известна на г. окръжния инженеръ, и ако той бѣше предвидѣлъ камънитѣ да бѣдатъ доставени отъ тамъ, нѣмаше да се плаща кубическиятъ метъръ камъни по 290 л., а сѣще да се плаща по 180 л., отъ което въ случая държавата губи 220 хиляди лева.

Питамъ г. министра, дали му е известно това и защо е допусналъ да се правятъ измѣнения въ договоритѣ, съ които измѣнения фактически се ощетява държавата.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата г. министрътъ на общественитѣ сгради, пѣтищата и благоустройството.

Министръ Г. Т. Данаиловъ: Г. г. народни представители! Въпросътъ, за който се отнася питането на народния представителъ г. Калайджиевъ, ми стана известенъ преди подаването на неговото питане, защото азъ получихъ анонимни писма и, по поводъ на тия анонимни писма, макаръ че не всѣкога трѣбва да се обърща внимание на тѣхъ, наредихъ издирване. Нека бѣда по-ясенъ, защото г. Калайджиевъ мѣси цифритѣ съ обстоятелствата и въпросътъ не става ясенъ за народнитѣ представители.

На търгъ се отдава доставката на 8.500 куб. м. камъни за настилка на шосето отъ Захарната фабрика къмъ Банкя. Министерството на благоустройството има идеята да направи това шосе къмъ Банкя по единъ модеренъ начинъ, като върху една дебела настилка постави още и бетуилъ и по такъвъ начинъ отмахне праха и улесни движението къмъ единъ курортъ, който много се посещава отъ всички софийски граждани. Затуй по мое нареждане бѣше произведенъ търгъ, за да може часъ по-скоро да се пристѣпи къмъ направата на това шосе. Отъ гр. София до Захарната фабрика то ще бѣде послано съ паважъ, съ павета, а отъ тамъ нататкъ съ хубава основа и съ бетуилъ, 8.500 куб. м. камъкъ, представете си, е едно голѣмо количество. Въ поемнитѣ условия е предвидено отъ кѣде ще бѣде доставенъ оня камъкъ, който ще бѣде за основата на шосето, както и чакълътъ — опредѣлени сѣ кариеритѣ при Цѣрово и Драгоманъ. Обаче следъ търга предприемачътъ намира, че камъкътъ отъ сѣщото качество може да бѣде доставенъ и отъ други кариери — не е въпросъ кѣде сѣ тѣ. И той мотивира това съ туй, че опитътъ му да достави камъни отъ Владая и Цѣрово е свързанъ съ едно закъснение, понеже товареното камънитѣ на желѣзницата става не по негова заповѣдъ, забавя се и той може да бѣде въ закъснение и да не направи шосето въ срока. И казва: има свободни кариери въ Вердикалъ и Мало-Бучино, камъкътъ на които по качество не отстъпва на другия камъкъ — и това е фактъ химически провѣренъ — . . .

Х. Калайджиевъ (раб): Не е вѣрно. Азъ държа отъ тия камъни въ кѣщи.

Министръ Г. Т. Данаиловъ: Моля Ви да провѣрите това. Съ този камъкъ е направена проба и азъ желая да провѣрите тоя фактъ. Вие сте народенъ представителъ и можете да провѣрите, че качеството на камъка отъ тия кариери не отстъпва на качеството на камънитѣ отъ първитѣ кариери. Въпросътъ е за стопанската страна, която споменава г. Калайджиевъ, а именно, че ако предприемачътъ достави камъкъ отъ Вердикалъ, вмѣсто отъ Владая, или отъ Мало-Бучино, вмѣсто отъ Цѣрово, може би, че ще му остане нѣкаква полза, нѣкакъвъ придобивъ — не мога да кажа това, може би! Но на всѣки случай камъкътъ по качество не отстъпва.

Х. Калайджиевъ (раб): Не е вѣрно.

Министръ Г. Т. Данаиловъ: По искане на предприемача, инженерътъ се отнася до министерството на законно основание и министерството позволява да се промѣни кариерата, като вмѣсто опредѣлената кариера се доставятъ камъни отъ друга кариера. Азъ не намирамъ никакво нарушение, пъкъ и не се доставя по-лошокачественъ камъкъ. Има, обаче, една погрѣшка или единъ пробелъ, както казватъ руситѣ, въ поемнитѣ условия. Трѣбваше да се спомена

натъ въ тѣхъ и тия две кариери — при Вердикалъ и Мало-Бучино. Въ поемнитѣ условия се споменаватъ много кариери, обаче тия две не сѣ упоменати. И може би това е, което извика съмнение. Азъ, обаче, не намирамъ ниго окръжниятъ инженеръ, нито предприемачътъ да сѣ съ провинили въ нѣщо.

По поводъ на писаното, азъ пратихъ на мѣстото анкета да провѣри, и се оказа, че всичко е съгласно поемнитѣ условия.

Тѣй че, г. г. народни представители, всичко, което се отнася до тази доставка, е съгласно поемнитѣ условия. Материалитѣ ни най-малко не сѣ понижени въ тѣхното качество, държавата не е ощетена въ нищо. Този е отговорътъ, който мога да Ви дамъ.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Христо Калайджиевъ, за да каже дали е доволенъ отъ отговора на г. министра.

Х. Калайджиевъ (раб): Г. министре! Както самъ казвате, действително е съмнително, какъ така окръжниятъ инженеръ да не познава каменнитѣ кариери около София.

Министръ Г. Т. Данаиловъ: Пардонъ. Азъ запитахъ окръжния инженеръ и той каза, че е знаелъ за тѣзи каменни кариери, обаче не е знаелъ, че тѣ могатъ да се разработятъ — 8.500 кубически метра, това не е шега — и да дадатъ достатъчно материалъ. Но той знаелъ, че камънитѣ отъ дветѣ кариери сѣ еднокачествени и затуй не ги е споменалъ.

Х. Калайджиевъ (раб): Това възбужда подозрения. Тия подозрения се засилватъ отъ факта, че отъ известно време насамъ, споредъ моитѣ сведения, пакъ се промѣня мѣстото на доставката на материалитѣ. Почнали сѣ пакъ да доставятъ отъ Вердикалъ и Мало-Бучино, отъ старитѣ кариери.

Министръ Г. Т. Данаиловъ: Защото азъ поискахъ да направятъ това, поради шума, който се вдигна.

Х. Калайджиевъ (раб): И, трето, което е най-важно, то е, че има разлика въ качеството на камънитѣ. Ще ви донеса утре и ще се увѣрите.

Министръ Г. Т. Данаиловъ: Нито Вие, нито азъ разбираме, г. Калайджиевъ. Има химическа лаборатория, може да се направи едно изследване.

Х. Калайджиевъ (раб): Азъ не съмъ компетентенъ, но отъ простъ погледъ се вижда разликата.

П. Анастасовъ (с. д): Г. председателю! Къмъ г. министра на вътрешнитѣ работи съмъ отправилъ три питання и не ми се отговаря.

Председателствуващъ А. Христовъ: Минаваме къмъ първа точка отъ дневния редъ — първо четене на законопроектъ за бюджета на държавата за 1931/1932 финансова година — продължение разискванията.

Има думата народниятъ представителъ г. Стоянъ Никифоровъ.

С. Никифоровъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Азъ ще използвамъ генералнитѣ дебати по бюджетопоекта на държавата, за да ви направя единъ докладъ или, по-скоро, да сподѣля непосредственитѣ си впечатления, които имамъ отъ дебатитѣ, които ставатъ на международнитѣ трибуни по голѣмитѣ свѣтовни въпроси, които иматъ своя отзвукъ не само къмъ бюджета на българската държава, но и къмъ пѣлата нейна политическа и стопанска действителност. Г. г. народни представители! По ваше довѣрие, азъ, като секретаръ на интерпарламентарната група, заедно съ мои приятели депутати трѣбваше да посетимъ нѣколко интерпарламентарни конференции въ Парижъ, Берлинъ и Лондонъ, и тамъ непосредствено да чуемъ дебатитѣ по голѣмитѣ въпроси, които вълнуватъ въ този моментъ свѣта, въпроси, които, казахъ, сѣ съ отражение свѣтовно, въпроси, които идатъ като допълнение на въпроситѣ, уредени отъ договоритѣ за миръ, и въпроси, които, повтарямъ, не слизатъ отъ трибунитѣ на тия интерпарламентарни конференции, защото сѣ важни и сериозни и обсъждатъ не само послѣднитѣ на войната, но и настоящето и бѣдещето свѣтовно положение.

Преда да пристѣпя, г. г. народни представители, къмъ хронологическото, бихъ казалъ, разглеждане на тия свѣ-

товни въпроси, затова защото азъ нѣма надълго и нашироко да се мотивирамъ, азъ бихъ желалъ като уводъ да ви подскажа, при каква свѣтвна атмосфера тѣ се дебатира, една атмосфера, бързамъ веднага да кажа, която не вдъхва много радостни перспективи и надежди, но която въ никой случай не трѣбва да ни обезкуражава. Азъ ще се позова на два цитата, за да ви охарактеризирамъ психиката, при която тия въпроси се дебатира, за да ви подскажа, колко трудно е въ настоящия моментъ да се обсъжда който и да е политически или стопански въпросъ, и за да видите колко голѣми умове се занимаватъ съ тѣхъ, за да дойдатъ до заключението, че свѣтътъ е въ голѣмъ кризисъ, на голѣмъ завой, но въ всѣки случай е въ рѣще сигурни и компетентни и че въ края на краищата той ще излѣзе на своя добъръ пѣтъ.

Г. г. народни представители! За да ви охарактеризирамъ политическото състояние на умоветъ, които движатъ Европа, азъ трѣбва да ви процитирамъ изводи отъ речта на единъ отъ делегатитъ на силитъ победителки, който на конференцията въ Лондонъ заяви: „Никога народитъ не сж били тъй правилно очертани въ своитъ държавни граници, както сега, следъ войнитъ и следъ договоритъ за миръ; никога малцинствата не сж се намѣрили тъй удобно и уютно при своитъ майки — отечества, както следъ договоритъ за миръ, следъ голѣмата война“. Виждате какъвъ е още менталитетътъ на силитъ победителки; тѣ още иматъ психиката на надмѣнностъ на победителя. А ако е въпросъ да ви охарактеризирамъ атмосферата, при която се дебатира въпросътъ за стопанския развой на свѣта, азъ ще си послужа съ думитъ на проф. Шпенглеръ, думи, които изнася на конференцията сжщо така единъ отъ делегатитъ на силитъ победителки, и които думи, мога да кажа, разочароваха свѣта. „Новиятъ свѣтъ“, казва той, „Европа специално, следъ войната въ стопанско и икономическо отношение е въ несигуренъ пѣтъ, защото днесъ човѣшкиятъ гений още не е намѣрилъ пѣтя, за да хване кормилото на машината, стопанска и икономическа, и да я движи“. И ако това ви го говори единъ голѣмъ стопански капацитетъ, ако той смѣта, че човѣшкиятъ гений още не е намѣрилъ начинъ да изведе свѣта на правия стопански пѣтъ следъ войната, вие можете да си представите, г. г. народни представители, какъвъ хаосъ все още царя въ цѣлия свѣтъ и какъвъ голѣмъ отзвукъ този свѣтовенъ стопански хаосъ може да има въ България, въ нашата малка хубава България. И ако азъ ви процитирахъ тѣзи две характеристики, тѣзи две психики, то бѣше затуй, за да ви кажа, че не е моментъ да се обезкуражаваме, не е моментъ да винимъ тогава или онюго въ нашата малка страна за резултатитъ отъ общата стопанска криза, посочвайки ви свѣтовни капацитети, които намиратъ, че свѣтътъ ще бѣде въ стопански хаосъ още дълги години, и че излизането отъ него нѣма да стане скоро. Отъ една страна, една психика политическа, която не напуша силитъ победителки, и която се характеризира съ следнитъ думи: „N'y touchez pas les conventions de la paix“, отъ друга страна една психика стопанска, която, г. г. народни представители, въпротивно въ скоро време ще намѣри своя гений, за да може свѣтътъ да заживѣе наново днитъ отъ предвоеннитъ години на стопанското спокойствие и стопанския прогресъ. Нужно е, обаче, куражъ, търпение и спокойствие.

За бѣдещето на свѣта се грижатъ най-голѣмитъ капацитети, които новото време познава. Всичко онова, което като умъ, интелектъ, характеръ и способностъ трѣбва да се грижи за свѣта, вие ще го видите на международнитъ конференции да обсъжда всички въпроси, които договоритъ за миръ не можаха да разрешатъ. Тѣзи въпроси сж и много, и сериозни, и азъ ще си позволя да ги процитирамъ, съ нѣколко мотиви, за да видите, какъ отъ международнитъ трибуни на Европа тѣзи въпроси се разглеждатъ и обсъждатъ и да видите какво разрешение имъ даватъ тѣзи, които движатъ свѣта. Преди всичко трѣбва да подчертая, че тѣзи голѣми свѣтовни въпроси сж въ рѣцетъ на интерпарламентарния съюзъ наредъ съ другата европейска институция, която всички вие знаете и дейността на която на всички ви е известна — Обществото на народитъ.

Интерпарламентарниятъ съюзъ, това е единъ международенъ парламентъ. Така го наричамъ азъ поради туй, че всички народи ежегодно пращатъ своитъ представители въ столицата на Европа, за да обсъждатъ всички въпроси, които занимаватъ свѣта. 40 години по инициативата на интерпарламентарния съюзъ въ столицитъ на различни държави ставатъ конференции отъ депутати и сенатори, които по подобие на съответнитъ национални камари си поставятъ за разискване и разрешение задачи и въпроси отъ политическо, стопанско и финансово естество,

въпроси, които обуславятъ прогреса и развитието на нациитъ. Международниятъ парламентъ разисква и разрешава всички въпроси, които сж отъ естество да разрешатъ, да подобрятъ международната атмосфера, да създадатъ братство и равенство между народитъ, като се стреми, многото народностни психики да пресъздаде въ една единна свѣтвна психика. Международенъ парламентъ го наричамъ азъ затуй, защото по тезата на всички компетентни и, специално, по тезата на белгийския сенаторъ Henri Lafontaine, поддържана напоследъкъ въ Лондонската конференция, часъ по-скоро е наложително — както заяви той — всички тѣзи периодически конференции да ставатъ ежегодно, редовно и постоянно, като тая институция заседава ежегодно въ форма и видъ на обикновенъ парламентъ, съ решения задължителни.

Международниятъ парламентъ е роденъ въ 1888 г. подъ формата на една парламентарна среща между французи и англичани, 40 години той расте по сила и значение, за да дойде днесъ до положението на най-силната международна институция, която брои 38 нации, които се представляватъ отъ близо 800 делегати — депутати и сенатори.

Н. Пждаревъ (д. сг): Това ли му е силата?

С. Никифоровъ (д. сг): Наредъ съ Обществото на народитъ, което е еманация на отговорнитъ правительства на държавитъ, международниятъ парламентъ е еманация на народната воля. Силенъ съ своята традиция, тоя институтъ се явява като първостепенна международна институция, годна да се справи съ свѣтовнитъ проблеми. А свѣтовнитъ проблеми, както казахъ, г. г. народни представители, сж много и сериозни. На първо мѣсто една отъ най-сериознитъ проблеми, единъ отъ най-сериознитъ въпроси, който раздрусва сжществуването на народитъ, предъ който треперятъ всички, е въпросътъ за парламентаризма, демокрацията и представителния режимъ. Той е базата, на която лежатъ всички въпроси за бѣдещото развитие на свѣта. Парламентарниятъ режимъ се обсъжда отъ войната насамъ, и то отъ най-голѣмитъ представители на международната мисль.

Н. Пждаревъ (д. сг): Българскитъ парламентарни помагатъ ли имъ? Българскитъ делегати съгласни ли сж?

С. Никифоровъ (д. сг): Българскитъ делегати не само имъ помагатъ, г. Пждаревъ, но тѣ прокараха една теза, на която цѣлото събрание на конференцията въ Лондонъ ржкоплѣска.

Н. Пждаревъ (д. сг): Защо то имаше моменти, когато тѣ бѣха на друго мнение.

С. Никифоровъ (д. сг): Ние тамъ изнесохме нѣколко тези: по парламентаризма, по обезоръжаването и по малцинствата, които се приеха съ най-голѣми одобрения и симпатия отъ делегатитъ на всички страни.

Парламентарниятъ режимъ може да бѣде модифициранъ чрезъ засилването било компетентността на парламента, било отговорността на правителството, но той никога не бива да бѣде друго, освенъ резултатъ на свободно проявената народна воля чрезъ всеобщо и тайно гласоподаване.

Г. Марковъ (з. в): У насъ това е само теория.

С. Никифоровъ (д. сг): Народътъ трѣбва да бѣде ревнивъ не само за своята свобода, но и за тази на другитъ народи. Ето една максима, г. г. народни представители, която още Волтеръ е казалъ, една максима, която и до днесъ се следва, и отъ тамъ е и тази голѣма солидарностъ за подпомагане между народитъ. Отъ тая максима на Волтера изхожда и международниятъ парламентъ, за да дойде следъ 40 години животъ да подчертае, че демокрацията като принципъ е най-идеалната форма за управление, и че безъ нея свѣтовниятъ прогресъ би билъ изложенъ на сериозни рискове. Една констатация, която виждате, ценна и тежка, една констатация искрена и дълбока.

Преди свѣтовната война парламентарниятъ режимъ бѣше всеобщо признатъ. Даже въ абсолютическа Русия царътъ му бѣше направилъ концесия. Войната, обаче, която споретъ Жоресъ може да донесе добро, но сигурно носи зло, не пощади и парламентаризма. Въ много държави демократическиятъ режимъ биде замѣстенъ отъ диктатурата, въ най-разнообразенъ видъ и форма. Войната и тукъ прояви своето разрушение. Въ други държави, въ които парламентарниятъ режимъ остана като форма на управление, като резултатъ на следвоенната психика, се чуха остри критики, които, като не искаха неговото окончателно проваляне, убедено искаха

неговото реформиране по начин, който приближаваше към диктатура. Естествено беше въпросът за упадък и реформацията на парламентаризма да се постави на дневен ред и въ заседанията на международния парламент и от международната трибуна да се потърсят начини и средства за възстановяването и освежаването му.

За целта, г. г. народни представители, биде натоварен германският професор д-р Вирт, който изработи един отличен рапорт по въпроса. Неговият реферат откри дебатът в XXV конференция в Берлин, а разискванията продължиха и в XXVI конференция миналата година в Лондон. В речите на парламентарните оратори при защитата на парламентаризма се четеше една загриженост и отчаяние, което наподобваше майчинския образ пред загасващата рожба. Всички тръпяха при мисълта, че свътът може да напусне парламентаризма като система на управление и че може да пригърне диктатурата.

Парламентът за тях е необходимият инструмент за мир и цивилизация, той е културният образ на народа; парламентът трябва да заседава непрекъснато, за да отнеме възможната нежелателна проява на административните и изпълнителни власти; парламентът трябва да изобразява културното и интелектуално ниво на нацията; да отразява най-върните нужди и желания на народа; да представява политическия мисъл на нацията — чужд на класовото представителство, но познаващ добре културните и материални нужди на всички съсловия.

Въ същност с какво се характеризира парламентарната криза, която тъй загрижава свътът? Няколко нюанси могат да се набележат: понижение интелектуалното ниво на парламента; липса на специалисти; липса на едно хомогенно болшинство, на което да се опре правителството; прекалена сервилност и липса на сериозна критика при известни мероприятия на правителството; липса на силно правителство, което, опртно на парламента, да поема отговорности; липса на контакт и сътрудничество с професионалните и икономически организации.

Ролята на изпълнителната власт и участието или сътрудничеството на професионалните организации, това сж двете най-характерни прояви, които изграждат критиката на парламентаризма.

Тенденцията за засилване на изпълнителната власт е обща. Да не говорим за Италия, където изпълнителната власт е напълно независима от парламента и гдето министър-председателят не е „*primus inter pares*“, а е единъ шеф. Въ Германия, напр., председателят на републиката има право да прибегне към референдум, щом не е съгласен с някое решение на камарата; въ Австрия министрите се избират направо от камарата; въ Полша не се позволява вот на недоверие повече от един път въ годината. Самъ министър-председателят Bartel неотдавна беше заявил, че недостатъкът на сегашния парламентаризъм се крие въ крайната мудност на законодателните тла и въ малкото права, които има изпълнителната власт. Въ Англия отдавна се забелязва двойка тенденция въ еволюцията на парламентаризма: засилване на изпълнителната власт — правителството — и засилване тезата, щото министрите да бъдат зависими по-скоро от общественото мнение и избирателите, отколкото от парламента.

Според проф. Вирт, проблемата за силна власт се обуславя от две възможности: независимост на изпълнителната власт от парламента — както е въ Съединените щати и въ Швейцария — или създаване въ народа само две голми политически партии; всички малки политически партии, тенденции и нюанси, да се претопят въ две голми обществени течения — политически партии.

Ние се намираме предъ дилемата: да вървим по пътя на засилване на изпълнителната власт, или към пълното народовластие, чрезъ засилване на референдума, към непосредствената демокрация.

Парламентарната криза, г. г. народни представители, е отражение на общата криза, която настъпи следъ войната. Публичните власти въ много отношения влзоха въ стълкновение съ новите обществени факти и оттукъ въпросът, какъ да се нагодят и реорганизируют тия власти къмъ изискванията на новото време, защото ако по-рано основниятъ смисълъ на държавните функции се изчерпваше, преди всичко, въ защита свободата на личността, сега, следъ войната, държавата трябва да насочи, преди всичко, своята намъса въ социалния животъ.

Нъкои считатъ, че диктатурата най-лесно би ликвидирала съ тия конфликти. Азъ мисля, че тая реорганизация на публичните власти трябва да стане, но въ никой случай не съ удари или съ декрети и диктатура, а въ името на спокойното и мирно развитие, чрезъ приемственост и методично строителство, по пътя на парламентаризма.

Крайно интересенъ и сложенъ е и въпросът за участието на професионалните организации въ законодателното тло. Трбва да отбележа, че последователното прокарване на тоя принципъ е несъвмѣстимо съ политическия характеръ на днешния парламентъ и съ принципа на общото и тайно избирателно право. Затова почти всички досега парламентаристи, сж се изказали за консултативния характеръ на тия икономически парламенти. Нма съмнение, предъ видъ голмата важност на тия организации, системата трябва да се нагоди по начинъ да осигури активното участие на тия организации въ законодателната работа на парламента.

Участието на жената въ парламента и политическия животъ на народите почти въ всички държави е разрешено утвърдително. Остава само да се намъри и уреди начинътъ, по който и у насъ жената ще тури способността си въ услуга на обществото и държавата.

Съ тия модификации на демокрацията, съ тия реорганизации на публичните власти, чрезъ силна и стабилна власт, облегната на единъ парламентъ, който има живо съприкосновение съ професионалните организации, чрезъ морала и нжността на жената, ще могатъ да се отстранятъ всички пакостни диктатури и ще се осигури на народите сигуренъ, траенъ и миренъ прогресъ.

Международниятъ въпроси заинтересуваха общественото мнение на свътъ главно отъ Берлинската интерпарламентарна конференция въ 1928 г.

Най-голмото събитие следъ войната е окончателното уреждане на репарациите отъ войната. Трбваше да се ревизира планътъ Доусъ, който, като отне политическия характеръ на репарациите и имъ даде чисто финансовъ и икономически характеръ, все пакъ съдържаше известни неудобства за победените страни — преди всичко за Германия — които подлежах на ревизия. Планътъ Доусъ не определяше чистото и окончателно салдо, което Германия трбваше да плати; съмняваха се силно въ възможността Германия да плати определените по плана плащания.

Комитетътъ на експертите, председателствуванъ отъ американеца Йингъ въ 1929 г., двете конференции въ Хага презъ августъ 1929 г. и третата презъ януари 1930 г., дадоха на свътъ новия планъ, който окончателно урежда плащането на репарациите и който е известенъ на свътъ подъ името „планътъ Йингъ“. Специалниятъ комитетъ, който заседава по-късно въ Парижъ, трбваше да попълни този планъ съ постановленията, които уреждаха отношенията между Малката Антанта и България и Унгария. На последните биде определено окончателно репарационно салдо.

Трбва да се отбележи, че планътъ Йингъ даде една завършена картина по въпроса и не срещна голма съпротива отъ победените държави, като се изключи силната, но временна опозиция, която му направиха въ Германия лъвите партии.

Планътъ Йингъ унищожи Репарационната комисия, издржката на която струваше много скъпо за победените; уреждането на всички спорове планътъ препраща на международния съдъ въ Хага; той постанови изпразването на окупираните германски земи — фактъ вече свършенъ; учреди се една международна банка въ Базелъ, Швейцария, която банка навърно ще играе една голма роль въ международните финансови сделки.

По плана Йингъ международните отношения и въпросите отъ войната за въ бъдеще ще се уреждатъ отъ международните институции: Оществото на народите и международната банка въ Базелъ, дипломатическите представители и финансови договори. По обща преценка планътъ Йингъ се счита като първа атака на договорите за миръ, като първа стъпка на тезата за ревизия на договорите отъ войната.

Макаръ и сравнително много добъръ, планътъ Йингъ като човѣшко дло не е безпогрѣшенъ. Той си остава една временна спогодба, която при настъпващите нови сътовни обстоятелства ще бъде модифицирана и нагодена съ тяхъ, защото още отъ сега се слага за отговоръ проблемата: защо и справедливо ли е победените да изпият до дъно горчивата чаша, поднесена имъ съ договорите въ Нюой и Версайл, за която сж пуждни усилията на още две поколения и не е ли вече крайно време въ интереса на общото дло и бъдещата сигурност на свътъ, да се забрави голмата европейска война и да се отмъни присъдата надъ победените? Защото сумите, които се искатъ отъ победените, въ това число и отъ България, сж толкова грамадни, бихъ казалъ, астрономически, че ще е нужно националниятъ патримониумъ да се продаде нколко пъти за погасяване на тия плащания, а победените, като се лишатъ отъ своята свобода и култура, да се превърнатъ въ роби на победителите.

Икономическият перспективи, икономическата мощь на държавата очертава най-върния ѝ образ. Тя преди всичко служи за база въ международните отношения. Статистически е вѣрно, че въ последните години населението на свѣта, когато смъртността е голѣма, особено между децата, а раждаемостта малка, се увеличава бавно, много по-бавно, отколкото въ последните години на XIX вѣкъ. Пропорцията въ увеличението на народитѣ за 1.000 души се изразява така: за Англия отъ 11.6 на 4.3; за Германия отъ 14 на 6.3; за Белгия отъ 8.9 на 4.8; за Швеция отъ 11 на 3.4. За американскитѣ и азиатски народи пропорцията е аналогична — населението се увеличава, но то сега расте много по-бавно, отколкото преди войната. По гъстота на населението първо мѣсто държи Европа, после Индия, Китай и т. н. — обстоятелство, което дава своитѣ печални последици, които се изразяватъ въ една широка безработица за Европа, въ една страшна мизерия за Азия и въ нечуванъ гладъ за Китай.

Липсватъ точни статистически данни за съществуващата въ Америка и Европа безработица. По даннитѣ на специалиститѣ, трѣбва да се приеме, че има 6 милиона безработни въ Съединенитѣ щати, 3.600.000 въ Англия, 4 милиона въ Германия. Безработицата, това голѣмо социално зло за поменатитѣ индустриални държави, е предметъ на сериозни грижи отъ респективните правителства. Чрезъ грижи на обществото и организираната държава, изразени въ помощи къмъ безработните, които нѣкъде чувствително тежатъ на държавния бюджетъ, злото не се е разрасло въ истинскитѣ си размѣри. Мѣрката, обаче, е палиативна и изненадателно сѣ възможна.

Какви срѣдства да се употребятъ за пресушаване на безработицата? Даже въ странитѣ сѣ напреднала вече култура и сѣ завършено благоустройство се замислятъ да разширятъ или предизвикватъ нови държавни или общински предприятия, като разширение и подобрене на желѣзнитѣ и обикновени пѣтища, постройка на канали — отводнителни или напоителни — и, подъ предлогъ да се създадатъ по-добри и по-ценни блага за народитѣ, да ангажиратъ въ работа всичко, което днесъ стои сѣ скрѣпени рѣце. Нѣма съмнение, че тази задача, колкото и на пръвъ погледъ да се явява приемлива и разумна, е твърде мѣжко реализуема, тъй като за постижението ѝ сѣ нуждни твърде голѣми капитали, а съкровищата на всички почти държави сѣ или празни, или заангажирани въ плащания на дългове отъ войната и репарации, или пъкъ се изразходватъ за непосилни въоръжения. Тежкитѣ данъци, които се явяватъ като прякъ резултатъ на тия непродуктивни плащания, спъватъ творческата психика на държавитѣ. Наложителна е една обща свѣтловна икономическа организация, която разумно да насочи разходването на националнитѣ богатства по общъ и новъ свѣтовенъ планъ.

Войната докара едно обедняване не само за народитѣ, победени или победители, но и за отдѣлния индивидъ. Най-тежко сѣ ударени така нареченитѣ рентиери, а следъ тѣхъ интелигентнитѣ и чиститѣ професионалисти. Всички тия се намѣриха следъ войната сѣ единъ доходъ, много пѣти по-малкъ, отколкото преди войната при увеличени консомативни нужди.

Най-голѣмата криза, обаче, отъ гледище икономическо прекарва земледѣлието. Търсенето на земледѣлскитѣ продукти е значително много намалѣло следъ войната и то се отразява еднакво печално и за производителитѣ, и за земледѣлскитѣ работници. Докато индустриалнитѣ собственици и работницитѣ чрезъ съюзи, картели и трѣстове можаха, отчасти макаръ, да се запазятъ, земледѣлскитѣ производители и работници останаха безпомощни, нѣми зрители на настѣпилитѣ нови условия. Даже кооперативнитѣ производителни сдружения не подобриха участъта имъ. Въ много страни, отъ желание да се запазятъ интереситѣ на земледѣлското съсловие, се образуваха земледѣлски политически партии, които, обаче, и особено у насъ, извиха въ чисто съсловна политика.

Една отъ главнитѣ задачи на международния парламентъ е да постави за разискване аграрната свѣтловна проблема като икономически стимулъ отъ първа величина за стопанския развой на държавата.

Характерно е, че во ѣта донесе и една обща депресия на търговскитѣ и финансови операции. Пари има, но тѣ не се търсятъ и стоятъ затворени въ каситѣ на банцитѣ, въпрѣки малкия сравнително лихвенъ процентъ. Липсва като-че-ли предприемчивостъ. Цивилизаторската и продуктивна машина, тъй добре направлявана преди войната отъ човѣшкия гений за благоденствието на свѣта, следъ войната като-че-ли не се поддава вече на управление, а следва свой собственъ пѣтъ, чуждъ на човѣшата воля и разбирания.

Колкото и парадоксално да се вижда това, фактътъ е този: човѣкътъ, съвършеното творение на природата, е

безсиленъ вече да урегулира свѣтовнитѣ икономически проблеми.

Въ предпоследното заседание на Обществото на народитѣ, движенъ все отъ тая мисль за стопанския прогресъ и мира на човѣчеството, французкиятъ министъръ на външнитѣ работи г. Брианъ бѣше процитиралъ дословно следната теза: „Народитѣ на Европа, които представляватъ географски групи, трѣбва да иматъ помежду си една федеративна връзка. Тѣ трѣбва да останатъ въ единъ постояненъ контактъ, което ще имъ позволи да разискватъ върху своитѣ интереси, да приематъ общи резолюции и да учредятъ помежду си една солидарностъ, която ще ги постави въ положение да се справятъ съ всички критически възможности. Тази групировка ще има преди всичко икономически характеръ, но азъ съмъ убеденъ, казва г. Брианъ, че и отъ социално и политическо гледище този федеративенъ съюзъ ще се яви отъ полза, безъ да засѣчи или преустрои суверенитета на държавитѣ, които участвуватъ въ съюза“.

Покойниятъ министъръ на външнитѣ работи въ Германия д-ръ Стреземанъ не веднѣжъ въ своитѣ речи подчертаваше, и специално въ речта си въ Парижъ, че организацията на Европа въ сегашния ѝ видъ не отговаря вече на промѣнитѣ се следъ войната условия. „Европа, казваше той, върви къмъ регресъ, вмѣсто къмъ прогресъ. Сега, когато отъ Германия до Япония се ходи за по-малко отъ 20 дена, единъ голѣмъ абсурдъ е да се губятъ цѣли часове по многобройнитѣ граници на държавитѣ отъ Европа за нѣкакви си безплодни митнишки ревизии. За националния престижъ и благоденствие се създаватъ нови индустриални производства, на които не трѣбва да се създаватъ изкуствени прѣчки, защото пласментътъ въ собственитѣ страни вече става много ограниченъ“.

Сегашното положение на Европа прѣчи не само на отношенията на европейскитѣ държави помежду имъ, но и на Европа съ другитѣ свѣтовни континенти. Една обща европейска монета, една обща европейска пощенска марка трѣбва да бждатъ първитѣ етапи къмъ новия животъ“.

Турена така базата на бждещата физиономия на Европа чрезъ речитѣ на г. г. Брианъ и Стреземанъ, г. Брианъ бѣше взелъ грижата въ най-близкото заседание на Обществото на народитѣ — м. септемврий м. г. — да конспектира и детайлира тази голѣма своя теза, за да могатъ всички представители на европейскитѣ народи да си кажатъ думата.

Европа въ продължение на много вѣкове държа и държи икономическата хегемония на свѣта, оттамъ — и политическата хегемония, която се изразява въ владенията надъ колонитѣ.

Чрезъ договоритѣ за капитулациитѣ и особено отъ факта, че Европа презъ дълги години бѣше банкерътъ и кредиторката на цѣлия свѣтъ, тя бѣше и е икономическата директриса на земята. До скоро единъ европейски империализъмъ, както биха се изразили марксиститѣ, господствуваше надъ свѣта.

За нещастие на насъ, европейцитѣ, положението въ последнитѣ 20 години е вече промѣнено. Предприемчиви европейци, за да използватъ евтината работна рѣка въ другитѣ континенти, учредиха тамъ голѣми индустрии, които, обаче, донесоха разочерование, защото почнаха да конкуриратъ индустриитѣ на самата Европа

Европа, театърътъ на голѣмата война, консомира и изразходъ всички свои първични материали и обеднѣ икономически.

Съединенитѣ щати, длъжница преди войната, се яви кредиторка и пазителка на свѣтовния златенъ стокъ следъ войната. Днесъ Нью-Йоркъ, а не Лондонъ, дава тонъ на свѣтовнитѣ финансови сдѣлки.

Грамадни индустрии се зараждатъ тамъ, чрезъ конкуренция се завладяватъ свѣтовнитѣ пазари и се подбиватъ европейскитѣ продукти въ цени и качество. Оттукъ и обясненията за голѣмата безработица въ индустриалнитѣ европейски страни.

Русия, вѣрна последователка на идеята за болшевириране на цѣлия свѣтъ, решила да разори цѣлата си народна мощъ за тържеството на тази идея, допринася извънредно много за икономическата криза. Грамадни количества първични материали и храни се изнасятъ и предлагатъ на безценица по международния пазаръ съ единствената целъ да подбиятъ ценитѣ на европейското производство. Оттукъ намаление на европейското производство, намаленъ пласментъ и безработица. Дѣмпингътъ, г. г. народни представители, ви е известенъ и знаете пакостнитѣ резултати, които той донесе въ последнитѣ месеци.

Европа е въ кризисъ. Перспективитѣ не сж утешителни. Нужна е една нова политическа и икономическа организация, която да се справи съ тия нови феномени, или, ако това не стане, една пълна трансформация на икономическия битъ на Европа е наложителна.

Съ изнасянето на тая голѣма теза за реформацията на Европа въ стопанско отношение се е нагърбилъ единъ голѣмъ умъ, Francis Delaisi, който дава своя проектъ за тая реорганизация. Нека отбележа, г. г. народни представители, че тая голѣмъ капацитетъ по стопанскитѣ въпроси сега, на 10 и 11 априлъ, въ Прага ще изложи въ единъ рефератъ своя планъ за бъдещето преустройство на Европа предъ икономическата конференция, на която е поканена и България и ще бжде представена отъ г. Вазовъ, нашиятъ пълномощенъ министъръ. А въ свѣтовната конференция, която ще стане въ Будапеща на 20 и 21 май т. г., г. Делези окончателно ще развие предъ свѣта своя планъ за стопанската реорганизация на Европа. Нѣма съмнение, че това е една отъ най-голѣмитѣ и най-интереснитѣ тези, които въ настоящия моментъ могатъ да занимаватъ и насъ, и цѣлия свѣтъ въобще.

Въ своята книга „Дветѣ Европи“ Francis Delaisi дава единъ проектъ за тази реорганизация. Той раздѣля Европа на две части; едната — индустриализираната — „Европа на конскитѣ сили“, както той я нарича, въ която влизатъ Англия, скандинавскитѣ държави, Централна Европа до Флоренция и Будапеща, и другата — „земледѣлска Европа“, която обхваща всички други държави. Тукъ машината не е още замѣстила коня и вола като срѣдство за производство. Земледѣлска Европа трѣбва да стане консоматорка на произведенията на индустриална Европа и обратно. Нужно е, обаче, да се намѣри базата на едно сътрудничество, което да тури въ ходъ всички капитали на Европа, за да се разработятъ преди всичко необятнитѣ богатства, надземни и подземни, на земледѣлска Европа и особено на обширна Русия. Наредъ съ това ще се разреши, като последица, и въпросътъ за безработицата.

Трѣбва пакъ да забележа, че това може да се постигне само чрезъ една икономическа европейска кооперация — мисль, която лежи въ основата на плана на г. Брианъ за преустройството на Европа.

Направлението на капиталитѣ за тая реорганизация, пласирането и използването имъ ще бжде вѣроятно една отъ първитѣ задачи и функции на Международната банка въ Базелъ, учредена отъ Обществото на народитѣ.

Нѣма съмнение, този грандиозенъ планъ на г. Делези ще трѣбва да бжде предшествуванъ отъ редица детайли: свободна циркулация на произведенията на всички страни, премахването на митническитѣ бариери, премахване на покровителственитѣ тарифи и други подобни финансови предпоставки.

Интерпарламентарната конференция въ Парижъ презъ 1927 г. даде идеята за счупването на митнишкитѣ огради, вследствие на което при Обществото на народитѣ се образува една европейска конференция, която се потруди да се създадатъ условия за общностъ, които да улеснятъ икономическитѣ отношения между европейскитѣ страни. За съжаление, тази конференция постигна единъ много скромненъ резултатъ. Тя учреди тѣй наречената trêve douanière, митнишко примирие, като първа стѣпка на бждещата матишка европейска система. Нѣма да се спрамъ да разглеждамъ въ подробности това примирие, тѣй като то се оказа безрезултатно. Държавитѣ чрезъ митнишкитѣ тарифи ревниво пазѣха своята икономическа самостоятелностъ.

Въпросътъ за преустройството на Европа било въ съединени европейски щати, било въ Паневропа — тукъ трѣбва да отбележа, г. г. народни представители, че това сж две различни тези — ще продължава да занимава умоветѣ на голѣмитѣ държавници. Ще могатъ ли наистина отдѣлнитѣ европейски държави да се приспособятъ къмъ новата политическа и икономическа организация, ще може ли въобще Европа, като ново политическо и икономическо цѣло, да се отдѣли отъ другитѣ материци? Има известни противоречия въ разбиранията по тия въпроси. Тѣзи, които защищаватъ идеята, се позоваватъ на традицията и на връзкитѣ, които отъ вѣкове сѣществуватъ между европейскитѣ държави, на една специална психология, която отличава Европа. Още въ 1849 г., на конгреса за миръ въ Парижъ, Викторъ Хюго подканяше европейскитѣ държави да последватъ примѣра на Съединенитѣ американски щати. Аналогията не е отъ полза за тезата. Съединенитѣ американски щати сж населени отъ единъ цѣлъ, еднороденъ народъ; различието между държавитѣ тамъ не е нито федеративно, нито конфедеративно, а само административно, когато Европа е населена отъ 30 отдѣлни и твърде различни нации, които иматъ свой собственъ езикъ, своя религия, свой характеръ, своя култура, които доста

се различаватъ; свое минало, което за едни е гордостъ, за други тѣженъ споменъ.

Тия възражения, обаче, не следва да ни наведатъ на мисльта, че тезата е непостижима; тѣ само ни убеждаватъ, че съединенитѣ европейски щати не бива да станатъ така, както сж станали Съединенитѣ американски щати. Ще трѣбва да се търси, следователно, новъ пѣтъ и новъ начинъ, които да отговарятъ на условията и психиката, при които живѣе Европа, а тѣ, трѣбва да се подчертае, въпрѣки всички възражения, сж благоприятни, стига да се намѣри системата.

По тезата на г. le comte Coudenhove Kalergi, който иска Паневропа, Паневропа трѣбва да обеме само една частъ отъ Европа, безъ Русия и безъ Англия, но да включи територии отъ Африка и Азия, по-голѣми отъ тѣзи на Европа. Трѣбва да отбележа, че опортюнизмътъ на г. le comte Coudenhove Kalergi, да се изключатъ Англия и Русия отъ Паневропа, е опасенъ. Такава комбинация би създавала едни особени отношения на ревностъ между новитѣ групировки и би засилила хегемонията на голѣмитѣ народи въ образуваната Паневропа, които, колкото сж по-малко въ нея, толкова тая хегемония ще бжде и по-силна, и по-неприятна за малкитѣ народи.

Постиженето, следователно, на тази голѣма идея ще трѣбва да върви на етапи. Една икономическа федерация между държавитѣ на Европа, която ще премахне митнишкитѣ бариери и ще даде свобода на производството и обмѣната, търговията, ще подготви втория етапъ — политическата федерация. Тѣкмо въ този пѣтъ е насочила усилията си „Федерацията за европейско сближение“, заседаваща наредъ съ Обществото на народитѣ, която не изключва отъ срѣдата си нито Англия, нито Русия и по пѣтя на продуктивния практицизъмъ подготвя първия етапъ за реализацията на голѣмата идея за Паневропа.

На 19 май 1930 г. французкиятъ министъръ г. Брианъ, отъ името на французкото правителство, връчи на всички държави, участващи въ Обществото на народитѣ, известния „Меморандумъ за организиране на федеративенъ европейски съюзъ“. Ние, българитѣ, се отзовахме на него наредъ съ всички почти народи и държави въ свѣта. Отъ мислитѣ, които се размѣниха въ Обществото на народитѣ и въ последнитѣ две конференции въ Женева, трѣбва да отбележа, се вижда ориентацията на европейскитѣ народи по въпроса за федерацията на Европа. Тя е благоприятна. Наистина, мѣчно реализуема е, но надеждата е въ годинитѣ, които следватъ.

Наредъ съ тия голѣми въпроси, които се дебатиратъ, г. г. народни представители, които движатъ свѣта, дебатиратъ се и другъ единъ въпросъ, по който ние сме може би най-чувствително и най-тежко уязвени — въпросътъ за малцинствата, единъ отъ най-деликатнитѣ въпроси, сложенъ на международната трибуна; деликатенъ, защото е уреденъ чрезъ договоритѣ за миръ, за сакраменталността на които договори се държи много отъ силитѣ победителки; деликатенъ, защото засѣга чувствата и достойнството на почти всички народи.

Религиозниятъ фанатизъмъ отъ срѣднитѣ вѣкове е замѣстенъ днесъ отъ националния фанатизъмъ. Становищата по този въпросъ сж тѣй непримирими, че съ право може да се каже: ако силата учреди сегашното племенно разпредѣление, само силата пакъ ще може да го корегира. Нека се надѣваме, обаче, че кръвта, която пролѣ французкиятъ народъ, за да даде на свѣта тритѣ бази, върху които само е смисленъ животътъ — свобода, братство и равенство — ще бжде оценена отъ строителитѣ на новия свѣтъ и че скоро, безъ кръвъ и страдания, малцинствата, ако не намѣрятъ своитѣ майки-отечества, ще намѣрятъ своята свобода, религия, езикъ и училище.

Въпросътъ за малцинствата не е европейски — той е свѣтовенъ. Достатъчно е да споменемъ колонии, протекторати, икономически прониквания, сфери на влияния, за да се разбере каква частъ отъ свѣта е въ положение на зависимостъ, съ психиката на малцинство, безъ икономическа и финансова самостоятелностъ, безъ вѣра, религия и езикъ.

Египетъ, напр., получи своята политическа независимостъ въ 1921 г., но икономически той остана подъ пълната зависимостъ на Англия. Индия, колония на английската корона, както се нарича въ историята, отъ 1876 г. е автономна, а отъ 1921 г. има свой парламентъ и е приета въ Обществото на народитѣ, но тамъ 320.000.000 души пшкатъ подъ икономическата зависимостъ на Англия. Борбата на Ганди за пълна независимостъ, чрезъ пасивната съпротива, е явно доказателство за това. Едва сега, г. г. народни представители, се уреждатъ отношенията между Англия и Индия на базата на нѣкаква бждеща федерация съ Индия. Нѣма съмнение, това е една голѣма стѣпка въ отношенията между тѣзи два народа.

Голѣмитѣ военни стълкновения, които отъ години насамъ ставатъ въ Китай, сѣмъ отзвукъ на протектората и сферитѣ на влияния, които различнитѣ велики сили иматъ тамъ.

Съветска Русия, жалкъ образъ на минало величие, въ която едно малцинство сѣмъ тероръ и кръвъ иска да затвърди устоитѣ на една *suus generis* република, е иззидана върху разрушения моралъ и простотията на руския селянинъ. Тукъ външната търговия е монополизирана, а чрезъ тѣй наречения „планъ за петилѣтката“, чрезъ който се индустриализира Русия, се създава колективното земледѣлско производство. Нито дума за свобода на печата, словото; никаква вѣра, никаква религия, никакъвъ моралъ. Господството е въ рѣцетѣ на едно малцинство, което чрезъ армия и чека държи въ ужасъ 150 милионенъ народъ.

Страни съ слаба индустрия и съ низкъ уровень на образование и култура се поддадоха на диктатурата. Непознати въ Европа въ XIX вѣкъ, диктатуритѣ проникнаха въ Източна и Южна Европа. Югославия въ 1929 г. затвърди цикъла имъ. Насилство и незакономѣрността създаватъ положение на несигурност на държавата, незадоволство въ народа, спъватъ развитието на страната и убиватъ всички инициативи за стопанско творчество. Политическата и икономическата структура на държавата трѣбва да се градятъ при пълна свѣтлина и публичност, съ участието на всички морални и интелектуални сили на нацията. Иначе, както е въ Русия, Испания и Югославия, народътъ ще изпадне въ положението на малцинствата следъ голѣмата война и всичката си енергия ще употреби да търси свобода и равенство, вмѣсто да се отдаде на трудъ и творчество за прогреса на държавата си.

За насъ, българитѣ, проблемата за малцинствата и начинътъ за нейното разрешение сѣмъ отъ първостепенна важностъ. За ирония на сѣдбата, българското племе бѣше цѣлокупно презъ 5-тѣ вѣка на турското ни робство; тогава то съставляваше малцинство на Турската империя. Руско-турската война ни спечели свобода и независимостъ. Берлинскитѣ договори тури началото на българскитѣ малцинства, а договорътъ за миръ въ Ньои, следъ еврейската война, затвърди владичеството на сѣседнитѣ ни държави надъ чисто български територии, населени съ наши братя и сестри. Цариградско, Македония, Тракия, Одринско и Добруджа днесъ сѣмъ малцинства, за които ние, малката имъ майка-отечество, протѣгаме рѣка за помощъ. Ще бѣдемъ ли щастливи ние да ги видимъ всички обединени подъ скиптъра на българската корона въ своитѣ естествени племенни граници, съ единъ езикъ и съ една вѣра, съ една родна психика? Дано нашитѣ синове иматъ това щастие! Ние, живитѣ днесъ, имаме върховния дългъ да запазимъ тѣхния езикъ, вѣра и народност, макаръ и да стоятъ вънъ отъ границитѣ на отечеството ни. Въ тая насока официални и неофициални фактори, знайни и незнайни герои работятъ. Хвала имъ! Рано или късно, тѣхнитѣ усилия ще дадатъ резултати.

Отъ тия съображения ние поставихме въпроса за племенната ни цѣлостъ и на трибуната на международния парламентъ въ Лондонъ. Успѣхътъ е видимъ. Всички признаха правото на малцинствата да живѣятъ въ своята родна стрѣха и да чувствуватъ тежката си сѣдба като временна проява на обстоятелствата. На никое господстващо племе не се позволява да си служи чрезъ асимилацията за тѣхното преобразование. Расата, религията, езикътъ трѣбва да останатъ свои, независимо въ кои граници и въ коя държава се намира малцинството. Правата и задълженията на господстващото племе сѣмъ права и задължения на малцинствата. Пазителъ на тия еднородни констатации се натоварва да бѣде Обществото на народитѣ, което, по предложение на Летония, на конференцията за малцинствата въ Копенхагенъ презъ 1923 г. изработи единъ договоръ между 50-тѣ държави, които го съставляватъ, и който договоръ ще гарантира всички права и задължения, които държавитѣ иматъ къмъ своитѣ малцинства въ духа на горнитѣ констатации.

Нека изчакаме съ вѣра и надежда близкитѣ дни, които по този пътъ ще донесатъ на нашитѣ поробени братя свобода, религия, езикъ и права и ще подготвятъ условията за грандиозния планъ на Брияна — съединенитѣ европейски държави.

Нѣколко думи за обезоръжаването и сигурността на Европа — два факта, които тревожатъ бѣднитѣ дни. Отъ близо 40 години отъ трибуната на международния парламентъ се чуватъ пламенни речи върху обезоръжаването на свѣта и уреждане международнитѣ конфликти чрезъ международни арбитражни сѣдилища. Голѣмата европейска война, която унищожи културнитѣ и материалнитѣ блага и дейния човѣшки елементъ и хвърли свѣта

въ една икономическа криза, краятъ на която е мѣчно да се предвиди, подчерта сериозността на всички ония благородни инициативи, които, за да се избѣгнатъ кръвопролитията, подканяха къмъ мирно уреждане международнитѣ конфликти.

Въ своята XXIV конференция презъ 1927 г. въ Парижъ, Интерпарламентарниятъ съюзъ изработи единъ технически планъ за намаление на въоръженията, а въ следнитѣ години, чрезъ своитѣ смѣсени комисии, изработи единъ рапортъ върху арбитражното уреждане международнитѣ конфликти.

Пактътъ Брианъ—Келлогъ даде реаленъ изразъ на тия пожелания. Чрезъ този договоръ 55 подписавши го държави се отказватъ отъ войната като инструментъ на международна политика и я обявяватъ за престѣпление. Отъ януарий до априлъ 1930 г., по инициативата на Макдоналда и Хувера, петъ велики сили въ Лондонъ обсъждаха плана, по който трѣбва да се спратъ или намалятъ бѣдешитѣ морски въоръжения. Като изключимъ несъгласието, което се прояви между Франция и Италия, досежно равенството на морския тонажъ, трѣбва да се отбележи, че конференцията даде своитѣ задоволителни резултати досежно ограничението строежа на голѣми морски единици до 1936 г. Посещението сега на Хендерсона въ Римъ уреди въпроса за тонажа на лекитѣ бойни единици. Но справедливостта изисква да се признае, че на тая конференция — Лондонската — не се отбеляза нито намаление на воинственния духъ, нито липса на желание къмъ тежки въоръжения, което принуди английския министъръ-председател г. Макдоналдъ да заяви, че той вижда мантилетата на държавитѣ отъ 1914 г. наново да възкрѣсва въ 1930 г., въпрѣки толкова договори за миръ и разбирателство, сключени помежду имъ.

Наивно е, следователно, да се мисли, че чрезъ установенитѣ договори е отстранена новата война; че мисълта за реваншъ е напустнала психиката на народитѣ. Великитѣ сили, подписващи договоритѣ за миръ, продължаватъ усилено да се готвятъ за война. Може би по този начинъ великитѣ сили искатъ да осуетятъ новата война, поддържайки максимата въоръжението е и разоръжение, ако искашъ миръ, готви се за война — и затова надъ своята дипломация и договори за миръ трупатъ въоръжения. Само бѣднитѣ дни сѣмъ въ състояние да отговорятъ на тия загадки.

Сѣмъдейки по таблицата, която едно берлинско списание ни дава за въоръженията, човѣкъ наистина трѣбва да извади най-печални заключения. Днесъ въоръженията на Европа следъ войната сѣмъ близо съ 40% по-голѣми отколкото преди. Азъ нѣма да ви цитирамъ таблицата, която показва какво е въоръжението на всѣка държава, но ви правя тая обща констатация: въоръженията на великитѣ сили и специално на победителнитѣ сѣмъ грамадни.

Отговорнитѣ представителни институции на държавитѣ въ свѣта и общественото мнение ще трѣбва да си взематъ сериозна бележка отъ тия факти.

Въ всѣки случай, трѣбва да се отбележи, че всички сѣмъ еднородни, когато стане въпросъ да се намѣри една международна институция или срѣдство, което да запази сигурността на всѣка държава и да даде миръ на човѣчеството. Какъ да се намѣри и кое е това срѣдство — ето различията, които сѣмъществуватъ.

Международниятъ сѣмъ въ Хага, многобройнитѣ договори за миръ и разбирателство, многобройнитѣ конференции се въодушевяватъ отъ тезата „по-добре е да се предпазишъ, отколкото да воювашъ“. Чл. 16 отъ устава на Обществото на народитѣ предвижда наказателни санкции противъ оня свой членъ, който въ международния споръ прибѣгне къмъ война. Като-че-ли това постановление е отъ сериозенъ предупредителенъ характеръ и тѣй трѣбва да си обяснимъ бързото уреждане конфликтитѣ и осуетяване войната между Югославия и Албания въ 1921 г., между България и Гърция въ 1925 г. — Петричкиятъ инцидентъ — и между Боливия и Парагвай въ 1929 г. Дали, обаче, това постановление ще има сѣщата сила и за конфликтитѣ между великитѣ сили — тамъ остава една голѣма въпросителна.

Г. г. народни представители! Въ всички досега разглеждани свѣтовни проблеми азъ отбелязахъ голѣмата и решаваща роль, която се предоставя на Интерпарламентарния съюзъ и на специално създадения следъ войната голѣмъ институтъ — Обществото на народитѣ. Числото на държавитѣ, които го съставляватъ, е 54. И до днесъ сѣмъ останали вънъ отъ Обществото на народитѣ Съединенитѣ щати, Русия, Бразилия, Мексико и Турция. Голѣмата република Аржентина, макаръ и членъ на Обществото на народитѣ, участвува само чрезъ наблюдател и не взема участие въ решенията.

При съществуването на Обществото на народите, дипломатията на държавите си създаде и нови методи, и нов характер. Участието на първите министри на държавите създаде лични връзки, полезни за опознаване и приятелство. Обществото на народите трябва винаги да се счита като един инструмент в полза на държавите за въпросите, които ги интересуват.

Наред с Обществото на народите се учреди и Международната организация на труда. Тази институция биде създадена след войната, почти едновременно с Обществото на народите, с назначение специално — организиране на труда, и с основна максима: световният мир ще бъде гарантиран само чрез социалната правда. Конференциите следват ежегодно и разрешават всички въпроси, отнасящи се до труда, безработицата, възнагражденията, икономическите условия след войната и пр. Трябва да отбележа, че България е една от първите държави на света, която е ратифицирала почти всички международни договори и постановления върху труда и минава като страна с образцово трудово законодателство, особено след като гласува и закона за обществените осигуровки и организира специалния за това фонд.

Г. г. народни представители! Ето хронологически, конспективно изложени от мене, големите въпроси, които интересуват света и които не престават да се дебатират от трибуните на международните конференции. Те са от жизнено значение не само за света, но и за нашата малка България, защото тя сама е отзвук на световния икономически и политически живот. Интересът на българското гражданство и на Парламента, управляващи и опозиционери, към политическите и стопански международни въпроси трябва да бъде невъзможно голем. Те трябва да бъдат опознати от всички в най-малките детайли, за да можем ние да нагледим съответно нашата политическа и стопанска действителност. Нека след това конспективно изложение, г. г. народни представители, аз направя моето заключение.

Г. г. народни представители! След големата война светът се яви с нова психика, народите с нов менталитет, които налагат на държавите нова организация или преобразования в областта на политика, стопанство и икономика. Светът е на завой. Затова явяват много голем и нови въпроси, които не слизат от международните трибуни. Компетентност и добра воля не липсват. Нека се надяваме, че големите политически и икономически фигури, които рисуват новия образ на света, чрез такт и мирно преустройство, ще намърят правия път, който да изведе народите към благоденствие. (Ръкоплъскания от сговористите)

Председателстващ А. Христов: Има думата народният представител г. Димитър Бошняковъ.

Д. Бошняковъ (д. сг): (От трибуната) Г. г. народни представители! Дебатът по бюджетопроекта на държавата за 1931/1932 г. добиват своето особено значение не само затова, че една Камара, която си отива, гласува последния бюджет, предложен от правителството, но и затова, че те стават в един момент, когато страната преживява тежки изпитания. Изтеклите 12 години от примирието на насам, намъсто да донесат нормализиране на стопанския живот в България и по такъв начин да поправят тежките последици от войните, усложниха още повече положението. Кризата се шири в всички страни — и победителите не са пощадени от нея. Чрезмъжното спадане цените на зърнените храни напоследък влоши още повече положението в България, една земеделска страна. Поставиха се за разрешение въпроси трудни, мъчно разрешими. Напоследък, когато разисквахме законопроект за създаване на Дирекцията за закупуване и износ на зърнени храни, се постави на разрешение проблемата за намиране начин, за посочване средства, чрез които бихме могли, ако не да повишим цените на зърнените храни, макар и по изкуствен начин, до нивото, на което те се намираха преди големото спадане, то поне що-годе да се способствува за едно увеличение на съвсем ниските цени, които се отбелязаха към есента на 1930 г. и към началото на 1931 г. Тогава никой не си правеше илюзия, че действително би могло съмърки от страна на законодателното тяло, съмъркав закон да се поправи от корен злото. Всичките, и най-големите партизани на закона за Дирекцията за закупуване и износ на зърнени храни, обаче, смъртаха, че съмърки закон ще се донесе едно облекчение на страдащите, на тези, които се намираха в бедствено положение — производителите на зърнени храни. И надеждите, г-да, се оправдаха.

Д. Даскаловъ (з. в): Рано е още да се казва, че съмърки се оправдали.

Д. Бошняковъ (д. сг): Нещо повече, резултатите съмърки повече от задоволителни.

Едно от възраженията, които се правърха тогава на закона, бърше, че боновете нърма да намърят кредитът върмърд земеделците и че вследствие на това земеделците-производители на зърнени храни нърма да предлагат храните си за продажба на дирекцията. Това опасение не се сбърдна. От цифрите, които ни четят тук г. министърът на финансите онзи ден, става явно, че въмър в един месец от деня, когато е започнала покупката на зърнени храни, дирекцията е купила над 80 милиона килограма зърнени храни. Напоследък предлаганията съмърки се увеличили и, както върви, сигурно ще бърдат купени от дирекцията още по-големи количества храни. Това, разбира се, както ви казах отначало, още не значи, че на злото е турен край, и че кризата, която преживява светът, и специално кризата, която преживява на съмърки земеделското население, е преодоляна. Както казах, кризата се шири навърмърде. Проблемата за намиране начин за облекчаване на тази криза се разисква в всички страни.

Известно ви е, че напоследък заседава една конференция в Париж, която имаше за задача да намърки начин да се помогне на земеделските страни в Европа и специално на тях, които се занимават с производството на зърнени храни, да се намърки начин импортърорките на зърнени храни в Европа да могат по възможност да внасят повече храни, като ги купуват от експортърорките на зърнени храни и главно от дунавските държави. Конференцията действително свърмърки съмърки един пожелания — резултати осезателни нърма — но, въмърки случай, е направена една крачка в това направление за реализиране задачата, която си бърше поставила тази конференция. Представителите на Германия и Австрия в тази конференция съмърки изтъкнали, че те нърмат нищо против да купуват зърнени храни от дунавските държави, стига само по качество тия храни да отговарят на качествата на зърнените храни, които се пласират в търх. Австрийският делегат специално е казал, че Австрия и без туй купува и внася преимуществено храни от Унгария и Югославия и че тя ще продължава и за напред да върмърки това. Взели съмърки се в края на краищата две резолюции, в които се препорърмъркива, както казах, на институтите в импортърорките на зърнени храни, които се занимават с вноса, да направят възможното и зависещото от търх, за да могат да се внасят по възможност повече зърнени храни, произхождащи от дунавските държави, които експортират зърнени храни в Европа. Обаче изтъкнала се е, както ви казах вече, първата и голърма трудност, именно за качеството и главно за цените на зърнените храни, които се произвеждат от дунавските държави. Нъркои от представителите на държавите, участващи в тази конференция, съмърки казали, че цените на предлаганите зърнени храни от Русия съмърки много по-ниски от нивото на тях, които се предлагат от дунавските държави.

Г. Желърковъ (раб): А по качество?

Д. Бошняковъ (д. сг): Изглежда, че и по качество съмърки доста добри.

Г. г. народни представители! Проблемата у нас се поставя и другояче. Има ли надежда, има ли нъркакви шансове да се подобърят цените на зърнените храни на международния пазар и по такъв начин да се помогне на бедствувашето население у нас? От сведенията, които имаме, макар че не може съмърки абсолютна сигурност да се отговори на този въпрос, изглежда, че отговорът повечето е отрицателен, отколкото положителен. Особено като се има пред вид, че една от причините за кризата в цените на храните и свърхпроизводството, голърмото производство на зърнени храни, което се забелязва напоследък в Америка и в Австралия, и което се дължи на въвеждането на машините в производството на зърнени храни и разработване на нови, грамадни, необработваеми дотогава пространства. Ако тази е причината за кризата в цените на зърнените храни, безспорно е, че ние не можем да очакваме едно подобрене на положението и че, ако имаме покачвания на цените на зърнените храни, то покачванията ще бърдат толкова незначителни, че те не ще могат да поправят злините в този момент. И църмърки, въмърки такъв случай, не може да бърде друг, освен този — ще се наложи постепенно-последователно смъркияването на културата

на зърнените храни у насъ съ други култури, по-интензивни, които биха по-добре компенсирали българския земледелецъ.

Но тази трансформация въ нашето земледелие, г-да, ние забелязваме и по-рано, преди да дойде кризата въ цената на зърнените храни, за която ви говоря. Ако проследимъ цифрите за производството и за износа на зърнените храни и на другите култури въ България, ние ще видимъ, че отъ войните насамъ зърнените храни у насъ постепенно, постепенно се замѣняватъ съ други култури и че тяхниятъ експортъ се измѣства отъ други култури, отъ животни, отъ продукти отъ животински произходъ и т. н. Пътятъ, по който, така да се каже, е тръгнало развитието на нашето земледелие, е може би естествениятъ пътъ — единъ правиленъ пътъ, който ще трѣбва само да се поощрява, за да може да се добиятъ по-скоро и по-осезателни резултати. Азъ ще ви прочета едни цифри, отъ които ще се потвърди мисълта, която изтъкнахъ предъ васъ.

Въ последните 5 години преди войните въ периода отъ 1909 до 1913 г., като е била посѣвана съ пшеница сѣдно 1.070.000 хектара земя, получено е сѣдно по 105 кгр. жргло на декаръ; значи, получени сж жргло 1.134.000.000 кгр пшеница при население 4.337.000 души. За периода отъ 1922 до 1926 г. — пакъ единъ периодъ отъ петъ години — сѣдно сж били посѣти съ пшеница 1.000.000 хектара, добито е сѣдно по 89 кгр. жргло на декаръ, или добито е всичко 894.000.000 кгр. пшеница годишно, или въ по-малко годишно 240.000.000 кгр., въ сравнение съ периода 1909—1913 г., при население 5.480.000 души.

Съ царевича — за първия периодъ, отъ 1909 до 1913 г. сж били посѣти сѣдно 614.691 хектара земя, като сѣдно годишно на декаръ е получено 113 килограма царевича, или сѣдно годишно цѣлото производство царевича е било 696.000.000 килограма, при сжщото население. За втория периодъ отъ 5 години — отъ 1922—1926 г. — съ царевича сж били посѣти 597.667 хектара земя и е получено сѣдно на декаръ 98 килограма, или цѣлото производство на царевича за тоя периодъ възлиза на 586.137 килограма. Или презъ периода отъ 1922—1926 г. производството на царевича е било сѣдно годишно съ 110.317.000 килограма по-малко, отколкото за периода отъ време преди войната, за годините 1909—1913 г.

Заклучението отъ тези цифри е следното: за периода отъ 1909—1913 г. сѣдно на глава се е падала произведена пшеница 246 килограма, а за периода отъ 1922—1926 г. — 163 килограма. За периода 1909—1913 г. сѣдно на глава се е падала произведена царевича 161 килограма, а за периода отъ 1922—1926 г. — 107 килограма.

Общо произведено зърно презъ първия периодъ, отъ 1909—1913 г. 2.129.727.690 кгр.; за втория периодъ — 1.727.048.527 кгр., или жргло произведено 400.000.000 кгр. по-малко зърно, отколкото презъ периода преди войните.

Износъ. Сѣдно годишно за периода отъ 1909—1913 г. включително сж изнесени 207.000.000 кгр. пшеница на стойност 36.000.000 зл. л.; царевича — 217.000.000 кгр. на стойност 28.000.000 зл. л.; ечемикъ — 15.000.000 кгр. на стойност 2.040.000 зл. л.; ръжъ — 41.500.000 кгр. на стойност 5.800.000 зл. л.; трици и яриа — 22.000.000 кгр., или всичко изнесени храни 502.500.000 кгр. Сѣдно годишно за периода 1922—1926 г. сж изнесени 53.599.000 кгр. жито, 20.902.000 кгр. брашно, 4.643.000 кгр. ръжъ, 117.938.000 кгр. царевича и 19.797.000 кгр. ечемикъ, или всичко 216.880.000 кгр. зърнени храни.

Следователно, за периода 1909—1913 г. е изнасяно годишно 502.500.000 кгр. зърнени храни, а за периода 1922—1926 г. е изнасяно жргло 216.880.000 кгр. или 285.620.000 кгр. въ по-малко или, ако се смѣтне по 5 л. сѣдно стойност на изнесенъ килограмъ въ по-малко, ще излѣзе, че износътъ на зърнените храни е намалѣлъ съ 1.400.000.000 кгр. жргло.

Отъ посочените цифри става явно, че производството на зърнени храни за периода следъ войните 1922—1926 г. е намалѣло съ близо 20% въ сравнение съ производството за периода 1909—1913 г., когато населението се е увеличило съ 26% за 1926 г., или за периода 1922—1926 г. сѣдно 24%. Експортътъ на зърнени храни по количество се е намалѣлъ съ 50% за 1922—1926 г. въ сравнение съ това, което е било преди войните. Сѣдно този експортъ следъ войните възлиза на стойност 1 милиардъ до 1 милиардъ и 100 милиона лева, или жргло 40.000.000 зл. л. и съставлява едва 18% отъ цѣлия експортъ на страната, когато експортътъ на зърнени храни преди войните е възлизалъ сѣдно годишно на 65.000.000 зл. л. или надъ 50% отъ цѣлия експортъ. България, следователно, отъ година на година намалява своя експортъ на зърнени храни, тя ек-

портира 10—12% отъ това, което произвежда, когато преди войните е експортирала 22% отъ произведените количества зърнени храни. Грамадната частъ отъ произведените храни тя употребява за задоволяване вътрешните нужди. Тя постепенно престава да бѣде експортна страна на зърнени храни. Нейниятъ експортъ на зърнени храни се измѣства отъ експорта на произведенията на индустриални култури, животни и произведения отъ животински произходъ. Следните цифри доказватъ нагледно това.

Тютюнъ. Преди войните ние сме експортирали за периода 1909—1913 г. сѣдно годишно тютюнъ за 2½ милиона златни лева — за 1913 г. е изнесенъ тютюнъ за 6½ милиона златни лева — а за периода 1922—1926 г. е изнесенъ тютюнъ сѣдно годишно за 1.700.000.000 кн. л., които се равняватъ на 62.000.000 зл. л.

Живи животни. За периода 1909—1913 г. сѣдно годишно за 5.611.176 зл. л. е изнесенъ добитъкъ; за периода 1922—1926 г. е изнесенъ сѣдно годишно за 208.000.000 кн. л., или за 8.000.000 зл. л. — значи, за 2½ милиона златни лева повече, отколкото преди войните.

Варива — фасулъ. За периода 1909—1913 г. е изнасянъ сѣдно за 3 милиона златни лева фасулъ, за периода 1922—1926 г. е изнасянъ за 199.000.000 кн. л., или за 7.300.000 зл. л. — за 4.300.000 зл. л. повече отъ по-рано.

Хранителни продукти отъ животински произходъ и произведения отъ тяхъ: яйца, сирене, кашкавалъ и пр. — 616.000.000 кн. л. или 22.800.000 зл. л. за 1922—1926 г. срещу 12.530.000 зл. л. за 1909—1913 г. — съ 10.000.000 зл. л. повече.

Плодове, зеленчуци, семена и др. за 1922—1926 г. сж изнесени за 132.280.000 кн. л. сѣдно годишно или за 5.000.000 зл. л. срещу 3.194.000 зл. л. за периода 1909—1913 г. — съ около 2 милиона лева.

Пашкули за 1922—1926 г. изнесени за 147.037.000 кн. л. сѣдно годишно, или 5.400.000 зл. л. срещу 3 милиона златни лева за 1909—1913 г.

Кожии. За периода 1922—1926 г. изнесени за 156.575.000 кн. л. или 5.700.000 зл. л. срещу изнесени сѣдно за 1909—1913 г. 3.650.000 зл. л.

Отъ казаното до тукъ се вижда, че на мѣстото на намаления експортъ на зърнените храни се явява грамадно увеличение преди всичко на износа на тютюна, който взема вече първо мѣсто въ нашата експортна търговия, следъ това се забелязва едно голямо увеличение на експорта на добитъкъ, хранителни продукти отъ животински произходъ: яйца, сирене, кашкавалъ и пр.; плодове, зеленчуци, семена и пр.; пашкули и кожи. Експортътъ на всички тези произведения се е увеличилъ съ 60% по стойност и съ 45% по количество. Създадените условия следъ войните въ външните пазари и цени сами насочиха пажитата, по които трѣбва да се развива нашето земледѣлско стопанство. Индустриални култури, преди всичко тютюнътъ, скотовѣдството, лозарството и овощарството, за експортъ на плодове и грозде, бубарството — това сж браншоветъ въ областта на земледѣлието, къмъ които самиятъ животъ сочи, че трѣбва да се напжти земледѣлческата политика на държавата, за да тикне земедѣлието въ единъ правиленъ пътъ на развитие и да заслѣди темпа на това развитие. Земедѣлието е областта, въ която най-мжчно може да се измѣнява начинътъ, по който то е почнало да се развива. Но когато това развитие е тръгнало по единъ правиленъ пътъ, усилията на държавата да ускори това развитие могатъ безъ трудности да дадатъ бързо добри резултати. Последните нѣколко години въ това направление се работи доста отъ Министерството на земедѣлието и резултатите сж явни.

Търговия. При експозето си г. министърътъ на финансите преди нѣколко дни подчерта обстоятелството, какво въ предпоследните три години нашиятъ търговски балансъ е дефицитеренъ. Особено голяма е цифрата на дефицита презъ 1929 г., когато тя стигна жргло 2.000.000.000 л. — имаме 8 милиарда и нѣколко стотинъ милиона лева импортъ срещу 6 милиарда лева експортъ. Кои сж причините за този чрезмѣрно пасивенъ търговски балансъ презъ 1929 г.? Безспорно, на първо мѣсто това е политиката презъ тази година на Българската народна банка, която следъ сключването на стабилизационния заемъ отпустила малко повече кредитъ на импортъоритъ и тѣ — това е известно на всички — презъ 1929 г. внесоха грамадни количества стоки въ страната. Разбира се, това се отрази преди всичко губелно върху тѣхъ, защото кризата презъ есенята на 1929 г., която най-много засѣга импортната търговия, бѣ причинена преди всичко отъ този чрезмѣрно голямъ вносъ, фаворизиранъ отъ Българската народна банка.

Следващата 1930 г. ни посочва вече единъ активенъ търговски баланс и то активенъ съ една доста голъма цифра — кръгло 1.500.000.000 л. При все това, макаръ че търговскиятъ балансъ презъ 1930 г. е активенъ, платежниятъ балансъ, както посочи г. министърътъ на финанситъ, тази година е пасивенъ съ около 400 милиона лева, благодарение на плащанията, които имаше да се правятъ въ чужбина по службата на заемитъ и благодарение на други плащания, които трѣбваше да станатъ. Значи, не само излишъкътъ на търговския балансъ 1 милиардъ и половина е отишълъ, но и около 400 милиона лева отъ девизитъ на Българската народна банка отидоха, за да може да се удовлетвори всички платежи въ странство, които трѣбваше да станатъ презъ тази година. Явно е, че нашиятъ експортъ трѣбва да се засили съ 2 милиарда лева надъ вноса, за да може да очакваме единъ активенъ платеженъ балансъ.

Увеличението на влоговетъ, за което спомена г. министърътъ на финанситъ, е действително едно явление, което на пръвъ погледъ, особено при кризата, която преживяваме, повдига едно недоумение. Увеличението на народнитъ спестявания, увеличението на влоговетъ въ банкитъ обикновено е най-голѣмиятъ и най-добриятъ признакъ за благосъстоянието на населението въ една държава. Когато спестяванията, когато влоговетъ се увеличаватъ, безспорно, първото заключение, което може и трѣбва да се направи, е, че населението е въ добро материално положение. Така ли е, обаче, у насъ? Можемъ ли ние отъ този фактъ, увеличението на влоговетъ, да видимъ такова едно заключение? Азъ смѣтамъ, че не можемъ, защото всички признаватъ факта, какво действително кризата е засегнала и България и я е засегнала може-би повече, отколкото другитъ страни. Положението на нашия земеделецъ, на нашия търговецъ, на нашия индустриалецъ, безспорно, въ този моментъ е тежко. Е добре, при това тежко положение ние имаме единъ парадоксъ: увеличение на влоговетъ.

На какво се дължи това увеличение на влоговетъ въ банкитъ? Това увеличение на влоговетъ въ банкитъ не може да се обясни по другъ начинъ, освенъ съ кризата. Всички онѣзи, които иматъ спестени пари, спестени капитали и които бѣха вложили своитъ спестени капитали въ индустрия, въ търговия, въ разни предприятия, ги теглятъ при несигурното положение, въ което се намира сега и индустрия, и търговия, и ги влагатъ въ банкитъ, като се задоволяватъ съ по-малки печалби — лихвитъ, които плащатъ тѣзи банки — но да сж по-сигурни; тѣ се боятъ, че ако останатъ тѣхнитъ капитали въ предприятията, могатъ не само печалби да не реализиратъ, но могатъ да изгубятъ капиталитъ си.

Когато става дума за положението на държавата, безспорно е, че не е безъ значение да се види, въ какво положение се намиратъ нашитъ автономни държавни учреждения, на първо мѣсто мина „Перникъ“. Никой безпристрастенъ наблюдател не може да откаже безспорния фактъ, какво откакъ се гласува законътъ за автономията на мина „Перникъ“, положението на тая мина се подобри. Тамъ има увеличение на производството на въглища, тамъ имаме подобрене положението на работници. Мина „Перникъ“, която по-рано даваше дефицитъ 30 милиона лева годишно, откакъ е гласуванъ новиятъ законъ, дава надъ 100 милиона лева печалба. Всички тѣзи постижения, г-да, сж безспорни, и азъ смѣтамъ, че всѣки, който би си турилъ ржката на сърдцето и направи преценка, не може да дойде до други заключения, освенъ до тѣзи, до които азъ съмъ дошелъ. При все това, обаче, известно е на всички ви, че най-много се говори за мина „Перникъ“ въ агитациитъ. Прицелна точка сж голѣмитъ заплати въ мина „Перникъ“, участието на лица ненужни въ управлението на тая мина, голѣмитъ тантиеми, които се даватъ и участието най-после въ управителния съветъ на заинтересовани лица, на притежатели на частни мини. За да се избѣгнатъ тѣзи критики, за да може мината „Перникъ“ да се постави на една висота, на едно положение неуязвимо, азъ смѣтамъ, че се налага едно малко измѣнение на закона за мината „Перникъ“. Съобща се и въ пресата, че азъ съ нѣколко души приятели искахме да внесемъ законопроектъ за измѣнение на закона въ това направление, обаче г. министърътъ на финанситъ онзи денъ ни даде увѣрения, че тази работа ще стане. Ще трѣбва да се намали преди всичко числото на членоветъ на управителния съветъ отъ 12 на 7 и ще трѣбва да се постави ограничението, че за членове на управителния съветъ могатъ да бждатъ назначавани изключително компетентни хора; че лица, които иматъ частни мини, или които сж заинтересовани въ частни мини, не могатъ да бждатъ членове въ управителния съветъ. Тия господа, които сж членове въ управителния съветъ на мина „Перникъ“, може да сж

съвсемъ безпристрастни и никой да не може да каже нѣщо лошо за тѣхъ, но ако тѣ иматъ нѣкакъвъ интересъ въ частни мини, винаги ще бждатъ подъ подозрението, че ще бждатъ пристрастни, особено тогава, когато ще има да се решава въпросътъ за ценитъ на въглищата, при решаването на който въпросъ тѣ ще поддържатъ едни цени съвсемъ високи, за да може да пласиратъ своитъ въглища отъ частнитъ мини, тѣй като ако мината „Перникъ“ рече да намали ценитъ на въглищата въ значителенъ размѣръ, тѣ ще фалиратъ. Днесъ, когато всичко е поевтинѣло, когато земеделскитъ продукти сж повтинѣли въ грамаденъ размѣръ, само цената на въглищата е доста висока. Е добре, тогава, когато мината се управлява отъ управителенъ съветъ, въ който влизатъ лица, които притежаватъ частни мини, тя не може да не подпадне подъ подозрението — разбира се, това е само подозрение, което може да се лансира въ обществото — че само затова, защото такива лица участвуватъ въ управителния съветъ, не се намаляватъ ценитъ на въглищата. Налага се сжщо намаляние на тантиеми на членоветъ на управителния съветъ и на заплатитъ на ръководния персоналъ.

Българска народна банка. Съ последния законъ за Българската народна банка тя стана емисонна банка по подобие на всички емисонни банки въ свѣта. Смѣташе се, че за да може да бжде абсолютно гарантирана българската валута — банкнотата, която Българската народна банка ще издава — необходимо е Народната банка да бжде преобразувана по този начинъ. И тя се преобразува въ чисто емисонна банка, по подобие на европейскитъ емисонни банки. Отъ това преобразоване, обаче, се доби, въ друго отношение, единъ недостатъчно добъръ и задоволителенъ резултатъ. Докато по-рано Народната банка кредитираше българскитъ търговци и индустриалци направо, сега тя спрѣ тѣхното кредитиране и то въ моментъ, когато се разрази най-голѣма криза въ българската търговия. Азъ намирамъ, че за да може да се попълни тази празнота, налага се чашъ по-скоро да се образува една нова народна банка. Дали това ще бжде Интернационалната банка въ България, която сега съществува и чиито капитали сж на държавата, или друга нѣкоя, не е важно; важно е да се образува такава банка, за да поеме функциитъ, които Българската народна банка престана да упражнява, а именно да започне непосредствено да кредитира българската търговия и индустрия. Съ това ще се попълни една празнота, която се допустна съ гласуването на новия законъ за Българската народна банка.

Напоследъкъ Българската народна банка намали сконтото отъ 10 на 9%. Това бѣше мѣрка, която се налагаше, особено при кризата, която преживяваме, и при положението, че навсѣкжде по свѣта сконтото е спаднало до процентъ, какъвто не е имало даже преди войнитъ. Е добре, нужно е и то може би въ много скоро време, Българската народна банка да слѣзне и подъ този процентъ 9%, който се узакони. Тя може да слѣзне на 8%, може да слѣзне даже и на 7%. Има обективни причини за такова намаление сконтото на Българската народна банка. Обикновено високи лихви има тамъ, кждето валутата е нестабилизирана. Безспорно е, че тамъ този, който дава пари подъ лихва, иска висока лихва, за да гарантира, между другото, и риска, който носи, ако утре паритъ, който е далъ, му се върнатъ обезценени. Тогава, обаче, когато валутата се затвърди, както е днесъ у насъ, когато тя се затвърди не само фактически, но и легално, съ законъ, нѣма причини да стига лихвата до размѣра, въ който я предвижда законътъ у насъ — 16%.

Но има и друга причина, много по-важна отъ тази, за намаляване лихвата на Българската народна банка. Днесъ заднесъ у насъ има, така да се каже, покачване цената на паритъ. Въ какъвъ смисълъ? Не че курсътъ на леза се е повдигналъ, но стойността на паритъ е скъпа — който днесъ има пари, той е добре — когато, обратно, имотитъ и стокитъ сж поевтинѣли, нѣкои 100%, други 50% и т. н. Следователно този, който има имоти, земя, стока, той е ощетенъ отъ това поевтиняване на ценитъ имъ. Но този, който е кредиторъ, който има пари, който е далъ пари подъ лихва, той е облагодетелствуванъ при това положение. Явно е, че ще трѣбва да се направи нѣщо за смѣтка на тѣзи облагодетелствувани, а не може да се направи друго, освенъ това, което ви казахъ — да се намали сконтото на Българската народна банка. Това трѣбва да стане, най-после, и по този аргументъ, който споменахъ въ началото — че навсѣкжде лихвитъ сж спаднали въ немовѣренъ размѣръ; нѣма смисълъ, щото България, при стабилизирана монета, да има такова високо скonto, най-напредъ узаконено отъ Българската народна банка.

Минавамъ на Българската земеделска банка. Имашъ честта презъ 1924/1925 г. да участвувамъ въ анкетната

комисия, която трѣбваше да анкетира Българската земеделска банка. Вследствие доклада, който се даде, тогавашният управителен съвет на тази банка бѣше смѣненъ съ другъ, който я управлява близо 5 години досега. Азъ намирамъ, че резултатитѣ, които сѣ постигнати въ тѣзи 5 години, сѣ задоволителни, нѣщо повече — тѣ сѣ повече отъ задоволителни.

Когато анкетирахме банката, къмъ 31 декемврий 1924 г., тя имаше: капиталъ 151.960.000 л., запасенъ капиталъ 15.235.000 л., фондъ за покриване загубитѣ на банката 14.498.000 л., фондъ за постройка житни елеватори и силози 210.004.000 л., или всичко капиталъ и резерви 391.697.000 л. На 31 декемврий 1930 г. банката има: капиталъ 639.802.000 л., запасенъ капиталъ 32.151.000 л., фондъ за покриване загубитѣ на банката 31.305.000 л., или всичко 703.258.000 л. Значи, днесъ банката има капиталъ и резерви близо 300.000.000 л. повече, отколкото въ края на 1924 г.

Пласментитѣ на Българската земеделска банка на 31 декемврий 1924 г. сѣ били: заеми срещу записи 440.461.000 л., заеми срещу залози 482.244.000 л., ипотечни заеми 148.973.000 л., заеми на кооперативни дружества 598.797.000 л., заеми на държавата, окрѣзи, общини и пр. 211.758.000 л., заеми срещу ценни книжа 25.101.000 л., или всичко плащантѣ на 31 декемврий 1924 г. 1.907.334.000 л. На 31 декемврий 1930 г. плащантѣ е следниятъ: заеми срещу записи 807.870.000 л., заеми срещу залози 1.435.322.000 л., ипотечни заеми 378.867.000 л., заеми на кооперативни дружества 1.390.774.000 л., заеми на държавата, окрѣзи, общини и пр. 475.209.000 л., заеми срещу ценни книжа 125.380.000 л., или всичко 4.613.422.000 л. — сѣ близо 3.000.000.000 л. повече, отколкото въ края на 1924 г.

Влоговетѣ на банката на 31 декемврий 1924 г. сѣ били: сиротски влогове 127.622.000 л., срочни влогове 282.287.000 л., лихвени текущи смѣтки 1.140.641.000 л., безлихвени текущи смѣтки 101.217.000 л., всичко 1.660.767.000 л. На 31 декемврий 1930 г. влоговетѣ сѣ били: сиротски влогове 293.636.000 л., срочни влогове 1.705.470.000 л., спестовни влогове 643.388.000 л., лихвени текущи смѣтки 1.364.622.000 л., безлихвени текущи смѣтки 292.528.000 л., всичко 4.299.644.000 л. — близо 2½ милиарда лева повече, отколкото въ края на 1924 г.

(Председателското мѣсто заема подпредседателъ В. Димчевъ)

Както ви е известно, Българската земеделска банка първа намали лихвата отъ 12 на 10%. Споредъ сведенията ми, постигнато е съгласие между банката и Министерството на земедѣлнето, за да се намали и лихвата на кооперативнитѣ отъ 10½ на 9%. Обаче и тази лихва—10%—на Земеделската банка е доста висока. Ще трѣбва да се намѣрятъ начини, да се посочатъ срѣдства, за да може Българската земеделска банка да слѣзне подъ лихвата, която е опредѣлена. Нѣма други начини, освенъ, ако може, да се намалатъ лихвитѣ на влоговетѣ въ Българската земеделска банка и специално на влоговетѣ на общественни учреждения, на общественитѣ фондове. Не само това. Азъ мисля, че се налага да се узакони принудителното внасяне на общественитѣ влогове въ Българската земеделска банка, като даже се опредѣли и лихвата, която банката ще плаща за тѣзи влогове. Този въпросъ е разрешенъ въ Югославия, и е разрешенъ по единъ доста радикаленъ начинъ. Съ закона, съ който напоследъкъ въ Югославия се създаде Югославянската земеделска банка, оборотни срѣдства на тази банка сѣ намѣрени по следния начинъ: (Чете) „На разположение на привилегированата банка сѣ сложени народнитѣ фондове, държавнитѣ фондове, внасяни досега въ ипотекарната банка на кралството, а сѣщо и тия за снабдяване съ семена, ветеринарнитѣ фондове, фондоветѣ за развитие на риболова, на сортировачни станции, фондоветѣ за регулирането — трасиране теченията на рѣкитѣ и потоцитѣ и за изсушаването на блатнитѣ мѣстности отъ Хърватско и Словенско, воднитѣ фондове, тѣзи за градобитнитѣ, скотовѣднитѣ фондове, резервитѣ отъ зърнени храни на земеделскитѣ общини, както и незасегнатитѣ капитали на благотворителнитѣ сдружения и фондоветѣ на земеделскитѣ сдружения, които по-рано е трѣбвало да се внасятъ въ ипотекарната банка, съгласно измѣненията и допълненията на закона за организирането на ипотекарния кредитъ отъ 30 мартъ 1922 г.

Новитѣ влогове на благотворителнитѣ сдружения и на земеделскитѣ сдружения трѣбва да се внасятъ веднага въ привилегированата земеделска банка, при нейно поискване.

Споменатитѣ по-горе фондове, които сѣ вече вложени въ ипотекарната банка на кралството и не сѣ още предадени на дирекцията за земеделски кредитъ, трѣбва да бждатъ вложени въ банката съответно нейнитѣ нужди и най-късно въ срокъ, който ще се опредѣли отъ управителния съветъ, следъ одобрение отъ министра на земедѣлнето, за да може банката да разполага съ тѣхъ.

Всички тѣзи фондове сѣ гарантирани отъ държавата и привилегированата земеделска банка ще имъ заплаща лихва максимумъ до 4%.

Трѣбва да се подчертае, че благодарение на обстоятелството, какво изроениитѣ по-горе фондове се даватъ на банката само съ 4% лихва и че на вносеніе капиталъ е опредѣленъ единъ дивидендъ само отъ 6%, привилегированата земеделска банка въ Югославия има възможностъ да раздава много евтинъ земеделски кредитъ съ 8—9% лихва.

Азъ намирамъ, че и у насъ може да бжде направено нѣщо подобно, за да може да се засилатъ оборотнитѣ срѣдства на Българската земеделска банка: всички обществени фондове задължително да се внасятъ на влогъ въ Българската земеделска банка, като се опредѣли и една малка лихва за тѣхъ, която да бжде гарантирана отъ държавата. По такъвъ начинъ ще се даде възможностъ на Българската земеделска банка да се снабди съ оборотни срѣдства и да дава кредитъ на земеделцитѣ съ по-малка лихва.

Напоследъкъ, г-да, се поставя за разрешение единъ голѣмъ въпросъ въ връзка съ земеделския кредитъ. Това е въпросътъ за конвертиране задълженията на българскитѣ земеделци. По какъвъ начинъ ще трѣбва да се действа, за да може всички задължения на земеделцитѣ спрямо Българската земеделска банка и спрямо частни лица и частни банки да се конвертиратъ и да се направятъ дългосрочни? Въпросътъ се поставя двояко. Преди всичко ще трѣбва да се направи една разлика между задълженията на земеделцитѣ спрямо Българската земеделска банка и задълженията имъ спрямо частнитѣ банки и частнитѣ лица. Проблемата за конвертиране задълженията на българскитѣ земеделци спрямо Земеделската банка е по-лесно разрешима, защото се касае само за превръщането на известни задължения отъ краткосрочни на дългосрочни. Достатъчно е само известни фондове, които се намиратъ на влогъ въ Българската земеделска банка, да бждатъ задължени съ единъ законъ да останатъ тамъ, като се превърнатъ отъ безсрочни на срочни влогове, разбира се, като се има предъ видъ целта на всѣки единъ фондъ. Това ще стане съ тѣзи фондове, които биха могли да гърпятъ едно срочно плащане. Ако се направи подобно нѣщо, Българската земеделска банка сама ще може да превърне по-голѣмата частъ отъ задълженията на своитѣ клиенти отъ краткосрочни на по-дългосрочни.

По-труденъ е, обаче, въпросътъ за конвертиране задълженията на българския земеделецъ спрямо частни лица и частни банки. Тамъ срѣдствата на Българската земеделска банка сѣ недостатъчни, и ще трѣбва да се търсятъ чужди капитали. Безъ чужди капитали може би въпросътъ за конвертиране на тѣзи задължения на българскитѣ земеделци не ще може да се разреши.

Въпросътъ за подобрене кредита на земеделцитѣ въ земеделскитѣ страни се е разисквалъ и въ финансовия комитетъ при Обществото на народитѣ. Доколкото ми е известно, въ този моментъ се изработва единъ уставъ, единъ статутъ на банката, която ще се образува за кредитиране на земеделцитѣ по подобие на образуваната презъ м. май миналата година отъ Обществото на народитѣ банка. Ако проектътъ бжде готовъ, може би уставътъ, статутътъ на тази банка ще се прокара и тя ще бжде създадена. Съ създаването на тази банка ще може по-лесно да се разреши у насъ този голѣмъ въпросъ за конвертиране задълженията на земеделцитѣ къмъ частни лица и банки, който въпросъ, както казахъ, може да се разреши само съ чужди капитали. Срѣдствата, съ които разполага Българската земеделска банка, не сѣ достатъчни за неговото разрешение.

Единъ отъ начинитѣ за конвертиране задълженията на българскитѣ земеделци къмъ частни лихвари и банки, който се сочи, това е издаването отъ страна на Българската земеделска банка облигации въ размѣръ такъвъ, въ какъвто сѣ задълженията на земеделцитѣ къмъ частнитѣ лихвари и банки и по такъвъ начинъ Българската земеделска банка да поеме задължението да изплаща дълговетѣ на задължителитѣ земеделци къмъ частни банки и ли-

хвари. Това разрешение на въпроса ще срещне трудности, между другото, и въ това, че ще трябва да се плащат погашенията на облигациите редовно, а нашите земледълци, както ви е известно, не са така акуратни въ изплащанията и погашенията на своите дългове. Ако би могло да се намери начин, що о нашият земледелец да бъде поизправен, по-редовен въ изплащанията на своите задължения, безспорно е, че и този начин на разрешение въпроса може да се възприеме.

Въ връзка съ въпроса за конвертиране задълженията на българските земледълци към частните банки и лихвари, поставя се и друг един въпрос, който не е без значение и който не може да не се обмисли. Да допуснем, че се намира начин да се конвертират задълженията на земледълците към частни лихвари и банки. Кой ще ни гарантира, че след това земледелецът няма отново да попадне въ лапите на частни лихвари?

Г. Марковъ (з. в): (Казва нѣщо)

Д. Бошняковъ (д. сг): Това е разрешението, което се препоръчва отъ ваша страна, отъ лѣво, а именно, имотите на българските земледълци да не могат да бъдат продавани отъ частни лица и банки за задължения и Българската земледѣлска банка да има една генерална привилегия върху тѣзи имоти. Разбира се, това е една смѣла мѣрка, която лесно не би могла да бъде усвоена и не би могла лесно да мине.

Въпросътъ за пенсиите на българските държавни служещи, на българските държавни чиновници е единъ боленъ въпросъ у насъ. По него се вдига шумъ, смѣта се, че неговото уреждане се е забавило. Безспорно е, че по-скорошното уреждане на въпроса за пенсиите на чиновниците е преди всичко отъ полза за бюджета на българската държава, защото колкото по-скоро този въпросъ се уреди, толкова по-скоро ще бъдатъ намалени десетки и стотици милиони лева отъ разходния бюджетъ на държавата. Но, както това посочи г. министърътъ на финансите, той е единъ много труденъ въпросъ. И азъ смѣтамъ, че хубаво е добре да се обмисли, пресмѣтанията добре да се направятъ, за да не попаднемъ въ грѣшките, въ които попаднахме миналия пътъ, когато гласувахме закона за пенсиите на чиновниците, който законъ ни даде едни съвсемъ неочаквани, споредъ тогавашните пресмѣтания, резултати.

Законътъ за акциза на питиетата, за който ни говори също г. министърътъ на финансите, азъ смѣтамъ също, че ще трябва часъ по-скоро да претърпи едно коренно изменение. Преди всичко, ще трябва да се премахне акцизътъ върху кашата и виното и да се смѣни съ данъка върху лозята и съ данъкъ върху овощните градини — сливите.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: И на алкохола няма да вземаме акцизъ и работата ще се свърши — нито на алкохола, нито на лозята, нито на друго.

Н. Пждаревъ (д. сг): Министерството на финансите има вече законопроектъ.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Но то е свършено друго.

Н. Мушановъ (д.): Но то е за повече акцизи.

Д. Бошняковъ (д. сг): Въпросътъ е за акциза на кашата и виното.

Презъ 1925 г. въпросътъ щѣше да се уреди въ сегашния законъ за акцизитъ и въ финансовата комисия съ единъ гласъ пропадна предложението за премахване акциза върху кашата и виното и замѣняването му съ по-земеленъ данъкъ. Това поне азъ смѣтамъ, че сега ще може да стане, толкова повече, че и г. министърътъ на финансите ни спомена.

П. Анастасовъ (с. д): Въ XXV-то Народно събрание ще стане това. Всичкото е сега да минатъ изборите, па после ще се нарежда.

Д. Бошняковъ (д. сг): Никой не смѣта, че въ това Народно събрание ще минатъ всички тия закони и реформи.

П. Анастасовъ (с. д): Тѣй!

Д. Бошняковъ (д. сг): Приходниятъ бюджетъ на държавата, г-да, за тази година, както ни е известно, е свършенъ на цифрата 6.400.000.000; миналата година е билъ 6.999.000.000. Цифрата 6.400.000.000 л. е определена, като съ се базирала върху прихода-разходния бюджетъ презъ последните три години преди 1930 г. — това, което е редно.

Една малка празнота въ разходните бюджетопроекти азъ намирамъ въ това, че не ни съобщаватъ цифрите на разходите презъ 1930 г., поне до 31 декември 1930 г. Азъ ги взехъ отъ Финансовото министерство. Отъ тая цифра е видно, какво разходатъ презъ 1930/1931 г. до 31 януарий 1931 г. съ 6.052.443.000 л., предполагаемите разходи за м. януарий, февруарий и мартъ съ 1.000.000.000 л., 7.052.443.000 л., а приходите, заедно съ въроятните приходи отъ 31 декември 1930 г. до края на бюджетното упражнение, съ 6.841.088.000 л. Както това ни съобщи и г. министърътъ на финансите — бюджетътъ за 1930/1931 г. ще се приключи съ единъ дефицитъ отъ около 200.000.000 л. Вѣрно е, че цифрата 6.400.000.000 л. е една доста намалена цифра отъ това, което бѣше миналата година. Но азъ смѣтамъ, че би могло и можеше да се слѣзе и подъ тази цифра. Разбира се, обстоятелството, че въ закона за бюджета е предвиденъ чл. 43, който дава право на Министерския съветъ да изготвя така наречените месечни бюджети, ще коригира това положение и бюджетътъ ще се упражнява въ зависимост не толкова отъ цифрата, която е вписана въ прихода-разходния бюджетъ на държавата — 6.400.000.000 л., колкото въ зависимост отъ постѣпленията всѣки единъ месецъ въ държавното съкровище и отъ други обстоятелства, които могат да иматъ значение за това.

Съ бюджетопоекта се направи една крачка напредъ за разрешение на чиновническия въпросъ. Каквото ще да се говори, безспорно, таблиците, които се даватъ съ бюджетопоекта, яснотата и нагледността, при които всѣки единъ сега ще може да се справи за заплатата на кой да е чиновникъ, е едно подобрене на това, което бѣше порано въ миналогодишните бюджети. Разбира се, времето не позволява да се види дали справедливостта въ случая е точно спазена. Възможно е, вѣроятно е да има нѣкои несъобразности, обаче азъ вѣрвамъ, че следущата Камара ще вземе актъ отъ тѣзи несъобразности, които ще забележи, и при следущите бюджети тѣ ще бъдатъ премахнати. Но въпросътъ за намалението на нашия бюджетъ и за икономията въ него не се поставя само съ намаление заплатите на чиновниците; въпросътъ за намалението на бюджета и особено въпросътъ за икономии въ перото, което служи за покриване разходите по заплати на чиновниците, ще трябва да се постави малко по-другояче. У насъ се налага съкращение на служби и на персонала въ нашите държавни учреждения. Това е боленъ въпросъ, който ще трябва да се разреши часъ по-скоро. Защото не може да се възразява противъ това, че България е една отъ страните, където, процентно взето, чиновническиятъ корпусъ, чиновническиятъ персоналъ е голѣмъ. Презъ 1925 г. се направи една крачка въ това направление, като се съкратиха 7—8 хиляди души чиновници. Числото на тия така съкратени тогава чиновници сега е горе-долу възстановено.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Не е вѣрно туй.

Д. Бошняковъ (д. сг): Поне това се вижда отъ цифрите, които азъ имамъ. Както и да е, това не е толкова важно.

Министъръ Г. Т. Данаиловъ: Съкращението стана поради това, че мина „Перникъ“ се отдели като автономно учреждение.

Д. Бошняковъ (д. сг): Важното е, че когато става въпросъ за намаление на нашия разходенъ бюджетъ, този въпросъ трябва да бъде поставенъ въ връзка съ въпроса за намаление на числото на нашите чиновници — за да имаме годни и добре платени чиновници. А има начинъ това да стане. Разбира се, ще се направи веднага възражението, че днесъ е най-малко удобниятъ моментъ да се изхвърлятъ маса чиновници навънъ. То е право. И азъ не пледирамъ за намаление на чиновниците сега и то по единъ прибрзанъ начинъ. Но има безболезненъ начинъ, който, ако се практикува, би могло всѣка година да става едно доста голѣмо намаление на чиновническия корпусъ: достатъчно е само да не се назначаватъ нови чиновници на мѣстата на уволнени поради присѣди, умрѣли и т. н., тогава когато, разбира се, това може да стане безъ да пострада службата. И ние можемъ да бъдемъ сигурни, че

ако не повече, най-малко 3—4 хиляди души чиновници годишно ще могат да бъдат съкращавани в България.

Един от преждеговорившите засегна въпроса за икономията в други области, и между другото се спрѣ на въпроса, който се третира напоследък и в пресата — за съкращаване на окръжните съвети в България. Вѣрно е, че въпросът за премахване на окръжните съвети е един конституционен въпрос, който не може да се уреди с един обикновен закон. Но има начини за коригирането, тъй да се каже, на нашите окръжни съвети, за намаляването на техните функции в размѣри такива, че тъй да останат повечето като едни земеделски камари в нашите окръзи, отколкото да бъдат в това плачевно положение, в което ги виждаме сега.

П. Анастасовъ (с. д): Който не може да стане депутат, той става сигурно окръжен съветник или член на постоянна комисия.

Д. Бошняковъ (д. сг): И ако това би могло да стане, най-малко 100—150 милиона лева от тежестите на българските данкоплатци ще могат да бъдат намалени. Ако към тая сума се прибави и намалението, което би могло да стане с премахването на така наречените селски училищни настоятелства, които биха могли да бъдат замѣнени напълно с селските общински съвети, от там ще може да се икономисат 100—120 милиона лева. Тия намаления представляват една сума от около 300 милиона лева, която в тия трудни времена, при тая криза, която преживяваме, не е за пренебрегване.

От всичко казано до тук е видно, че от 1923 г., от когато Демократическият сговор пое управлението, е направено много в всички области на стопанския живот на страната и че занаятът, ако се следва същият път на творчество, икономии и реформи, нѣкои от които аз набелязах, ще може с пълна увѣреност да се очакват и по-големи постижения за облекчение тежкото положение на всички съсловия, които сѣ под удари на голѣмата стопанска криза, която преживяваме. (Ръкоплѣскания от сговористите)

Председателстващ В. Димчевъ: Има думата народният представител г. Никола Мушановъ.

Н. Мушановъ (д): Азъ мисля, че не е удобно да се започне сега, защото вече приближава 8 ч. и ще трѣбва да прекъсвамъ речта си. Азъ ще говоря по-надълго. Сѣтамъ, че може да се нареди, съ съгласието на цѣлия Парламентъ — понеже по бюджета трѣбва да работимъ повече време — да започваме от 3 ч. и да заседаваме до 9 ч., да работимъ 6 часа непрекъснато, но да се знае това от всички. Защото, г-да, азъ седя тук от 4 ч. и слушамъ — азъ съмъ от тия, които слушатъ всѣки ораторъ — и, следъ 4 часа слушане да ви говоря още 2, не съмъ в състояние да го направя. Затуй да наредимъ разумно работитъ си в Парламента по бюджетитъ, за да можемъ да ги изкараме по-добре, като си кажемъ тихо и мирно мнението по тях.

Председателстващ В. Димчевъ: Има думата г. министър-председателят.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Г. г. народни представители! Азъ нѣма да настоявамъ да говори непременно следващият ораторъ. Щомъ той сѣта, че е по-добре утре да говори, нека да говори утре.

Колкото до пожеланието да започваме по-рано, ние сме го споменавали много пъти. Желателно е народното представителство да идва малко по-рано.

И тъй, предлагамъ да се вдигне заседанието за утре съ същия дневен редъ, . . .

Министър В. Молловъ: Обаче в 3 часа.

Министър-председател А. Ляпчевъ: . . . обаче в 3 ч. Колкото души и да присъствуватъ, ще се говори.

Председателстващ В. Димчевъ: Които приематъ предложението на г. министър-председателя, да се вдигне заседанието за утре съ същия дневен редъ, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събраното приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато в 19 ч. 35 м.)

Председатели: { **А. ХРИСТОВЪ**
В. ДИМЧЕВЪ

Секретарь: **С. РЯСКОВЪ**

Началник на Стенографското отделение: **Д. АНТОНОВЪ**

СЪДЪРЖАНИЕ

	Стр.		Стр.
Отпуски , разрешени на народните представители: Мехмедали Герай, Борисъ Ецовъ, Савчо Ивановъ, д-ръ Никола Чирпанлиевъ, Гето Кръстевъ, Димитъръ Яневъ, д-ръ Хараламби Орошаковъ, Желю Тончевъ, Хюсединъ х. Галибовъ и Теню Янгузовъ	1007	графитъ — относно премѣстването на нѣкои машинисти и стрелочници. (Развиване и отговоръ)	1008
Питания:		4. Отъ народния представител Петъръ Анастасовъ къмъ министра на общественитѣ сгради, пѣтищата и благоустройството — относно доставката на една бетонобъркачка отъ Софийското окръжно инженерство. (Развиване и отговоръ)	1009
1. Отъ народния представител Илия Януловъ къмъ министра на търгозията, промишлеността и труда — относно разходите по инспекцията на труда и за създаването на Дирекция на труда. (Съобщение)	1007	5. Отъ народния представител Христо Калайджиевъ къмъ министра на общественитѣ сгради, пѣтищата и благоустройството — относно доставката на камъни по направа шосето София—Банки. (Развиване и отговоръ)	1010
2. Отъ народния представител Христо Калайджиевъ къмъ министра на вътрешнитѣ работи и народното здраве (устно) — относно арестуването на Георги Московъ въ Хасково и докарването му въ Дирекцията на полицията въ София (Развиване и отговоръ)	1007	Предложение за одобрение всемирната пощенска конвенция съ приложенитѣ къмъ нея договори и правилници, сключена въ Лондонъ въ 1929 г. (Съобщение)	1007
3. Отъ народния представител Иванъ Ангеловъ къмъ министра на желѣзницитѣ, пошитѣ и теле-		Законопроектъ за бюджета на държавата за 1931/1932 финансова година. (Първо четене — продължение разискванията)	1011
		Дневенъ редъ за следващото заседание	1022